

SZYMON K. KORDYLEWSKI
Instytut Farmakologii im. J. Maja PAN
ORCID: 0000-0003-1147-48

EWA ŚNIEŻYŃSKA-STOLOT
Uniwersytet Jagielloński (em.)
ORCID: 0000-0001-8051-8608

*HISTORIA SZKOŁY MIEJSKIEJ
PRZY KOŚCIELE AKADEMICKIM S^o FLORIANA
NA KLEPARZU W KRAKOWIE W ROKU 1187 ZAŁOŻONEJ –
ZAPOZNANA KRONIKA SZKOLNA*

Słowa kluczowe: Kleparz, historia szkoły św. Floriana, Tomasz Rudnicki, Aleksander Pająk

WSTĘP

W bibliotece Szkoły Podstawowej nr 7 im. Wojska Polskiego, mieszczącej się przy ul. Spasowskiego 8 w Krakowie, Szymon K. Kordylewski, przed laty uczeń tej szkoły, odkrył rękopis zatytułowany *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej* (il. 1)¹. Szkoła, pierwotnie parafialna, mieściła się na Kleparzu przy kościele św. Floriana i działała pod protektoratem Akademii Krakowskiej, czyli późniejszego Uniwersytetu Jagiellońskiego. W roku 1873 stała się szkołą miejską. W roku 1878, kiedy przeniesiono ją do nowego budynku przy placu Matejki 11, otrzymała nr 114, a później jeszcze nr 7 – jej następczynią jest obecna szkoła przy ul. Spasowskiego.

Autorem *Historii Szkoły Miejskiej...* – jak udało się ustalić – był Tomasz Rudnicki, nauczyciel kierujący szkołą św. Floriana, który przepisał także szereg dokumentów dotyczących szkoły oraz nauczycieli i uczniów. Tekst powstał w latach 1870–1871 na polecenie Komisji Namiestniczej [sic!] z 2 stycznia 1864 r., ogłoszonej w *Kurendzie Szkolnej*².

¹ Rękopis został opracowany na zgodą dyrektora Szkoły Podstawowej nr 7 im. Wojska Polskiego, Pana Grzegorza Mroczi. Autorzy pragną wyrazić wdzięczność Panu Dyrektorowi, gdyż dzieje szkoły są ściśle związane z naszymi przodkami: Aleksandrem Pajakiem, Maksymilianem Cerchą i Leokadią z Burdzińskich Cerchową.

² *Staatshalterkommission* była naczelną władzą w Galicji Zachodniej; na jej czele do roku 1866 stał A. Merki. A. Pająk, *Szkoły ludowe w wolnym, niepodległym i ściśle neutralnym mieście Krakowie i jego okręgu, późniejszym Wielkim Księstwie Krakowskim od r. 1815 do r. 1873*, Lwów 1890, s. 7.

Całość składa się z następujących części:

A. *Założenie szkoły...* (s. 6–31, il. 2–11)

B. *Dokumenta dotacyjne* (s. 67–89)

C. *Przedmioty naukowe* (s. 113–115)

D. *Książki Naukowe* (s. 121–124)

E. *Przełożenie szkoły* (s. 129–131), E.1. *Diecezjalny nadzór szkół* (s. 139), E.2. *Radca Szkolny i Inspektor Szkół Lud.* (s. 141), E.3. *Dystryktowy Dozorca Szkół* (s. 139), E.6.I. *Nauczyciel samodzielny* (s. 163–164, il. 12), E.6.II. *Nauczyciele i nauczycielki* (s. 169–173), E.6.III. *Pomocnicy i Pomocnice* (s. 179–183), E.7. *Świecki Miejscowy Dozorca Szkoły* (s. 185).

W latach 1873–1900 *Historia Szkoły Miejskiej...* była na bieżąco uzupełniana na pustych kartach (s. 31–62, 91–109) przez osiem różnych osób, wśród których można zidentyfikować, oprócz Tomasza Rudnickiego (zm. 1882), kolejnych dyrektorów szkoły: Aleksandra Pająka (1834–1899) i Karola Drozdowskiego (1855–1923). Przepuszczalnie w roku 1900 rękopis został oprawiony w skórę w pracowni introligatorskiej R.D. Horowitza w Krakowie, z wytłaczanym, pozłożonym napisem: *Historia Szkoły przy św. Floryanie na Kleparzu w Krakowie*.

Dzieje szkoły św. Florianiana na Kleparzu zawarte są w kilku opracowaniach, ale autorzy tych publikacji skupili się głównie na organizacji szkoły i związkach z Akademią Krakowską w wieku XVI i XVII. *Historia Szkoły Miejskiej...*, która jest przedmiotem obecnego artykułu, żadnemu z tych autorów nie była znana³. Korzystał z niej na pewno Aleksander Pająk, kiedy przygotowywał opracowanie o szkołach ludowych w Galicji, chociaż nie powołuje się na ten rękopis⁴.

Omawiana *Historia Szkoły Miejskiej...* jest ważnym źródłem do dziejów szkolnictwa w Krakowie w wieku XIX. Trudną sytuację nauczycieli szkół ludowych w zaborze austriackim najlepiej opisał Julian Maciołowski (1841–1921), dyrektor Rady Szkolnej Okręgowej Miejskiej. Przemawiając 31 grudnia 1896 r. na jubileuszu Aleksandra Pająka, mówił on: „[...] lud ciemny nie rozumiał należycie pracy nauczyciela i germanizacja zapuściła w kraju korzenie, system policyjny

³ K. Teliga, *O stosunkach między probostwem kościoła św. Florianiana na Kleparzu a szkołą przy tym kościele i Uniwersytetem Jagiellońskim*, Kraków 1868; S. Cercha, *Kleparz – przedmieście Krakowa przed 50 laty. Studium etnograficzne*, Kraków 1917; J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa szkolnego w Krakowie. Budynek szkoły św. Florianiana na przełomie XVIII i XIX wieku*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie”, z. 92, Prace z Historii Oświaty i Wychowania I, Kraków 1984, s. 17–31; *idem*, *Z dziejów szkolnictwa parafialnego Krakowa w okresie odrodzenia*, Kraków 1986; J. Kracik, *Ludzie z przedmieścia historii. Kleparzanie czasów staropolskich*, Kraków 1993; *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. IV: *Miasto Kraków*, cz. VIII: *Kleparz. Kościoły i klasztory*, red. I. Reiduch Samkowa, J. Samek, Warszawa 2000; J. Krukowski, *Szkolnictwo parafialne Krakowa w XVII wieku*, Kraków 2007; Z. Beiersdorf, *Kleparz. Przemiany struktury przestrzennej i urbanistycznej*, [w:] *Miasto bez murów. W 650. rocznicę lokacji Kleparza (1366–2016)*, Kraków 2016, t. I, s. 32; M. Reinhardt-Chlanda, *Tożsamość sakralna Kleparza*, [w:] *Miasto bez murów...*, *op. cit.*, t. I, s. 103; *Krótką historia szkoły nr 7*, „BIP MJO”, <https://www.bip.krakow.pl> (dostęp 5.10.2023).

⁴ A. Pająk, *op. cit.*

czyhał tylko na śmielsze słówko, aby pracę nad ludem w zarodzie [sic!] stłumić. Trzeba było nie lada odwagi i poświęcenia a zarazem rozsądku i baczości, aby zdobyć zaufanie i miłość ludu, ale zarazem nie wejść w kolizję z ówczesnym systemem policyjnym”⁵.

HISTORIA SZKOŁY PARAFIALNEJ ŚW. FLORIANA

Historia szkoły parafialnej św. Floriana ściśle łączy się z historią kościoła św. Floriana i Kleparza. Kościół ten, późniejsza kolegiata, został ufundowany w roku 1184 lub 1185 na obecnym miejscu, tzn. na skrzyżowaniu dróg biegnących w kierunku północno-zachodnim oraz północnym, z inicjatywy księcia krakowskiego Kazimierza Sprawiedliwego, przez biskupa krakowskiego Gedeona⁶. Konsekracji kościoła dokonał biskup krakowski Wincenty Kadłubek w roku 1216⁷. Osada wokół kościoła została przekształcona przez Władysława Łokietka w organizm miejski pod nazwą *Alta Civitas* w roku 1321⁸. W roku 1321 wytyczono rynek miasta, a w jego południowo-wschodnim narożniku znajdował się kościół św. Floriana⁹. Lokalizacji miasta Florencja – od końca wieku XIV nazywanego Kleparz – na prawie magdeburskim dokonał w roku 1366 Kazimierz Wielki¹⁰. Kleparz jako przedmieście został włączony do Krakowa w roku 1791¹¹.

Szkoła znajdowała się w obrębie zespołu kolegiaty św. Floriana, u zbiegu traktu toruńskiego (ul. Warszawska) i drogi do Mogiły¹². Mieściła się na cmentarzu kościelnym w jego południowo-zachodnim narożniku i była włączona w mur otaczający cmentarz.

Tomasz Rudnicki, autor omawianego rękopisu, przyjął, że szkoła parafialna św. Floriana powstała w roku 1187, czyli bezpośrednio po fundacji kościoła, co nie znajduje potwierdzenia w źródłach. Kościół św. Floriana został konsekrowany dopiero w roku 1216, a więc jego budowę musiano ukończyć wkrótce przed tym rokiem¹³. Pierwsza historyczna wzmianka o szkole parafialnej przy kościele św. Floriana pochodzi z roku 1422 w *Liber beneficiorum...* Jana Długosza, ale Rudnicki

⁵ [„Ręka czwarta”], *Jubileusz Dyrektora*, [w:] [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej*, s. 94. Aleksander Pająk, pracując w szkole w Liszkach w roku 1857, założył biblioteczkę dla starszych mieszkańców i zachęcał ich do czytania, a co niedzielę, po niesporach, czytał im w szkole książki, które sam oprowadził. *Jubileusz*, „Nowa Reforma”, R. 15: 1896, nr 300 z 31 grudnia, s. 2.

⁶ *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. IX, 1; Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 32.

⁷ J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 17; *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. 1.

⁸ *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. X; Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 34.

⁹ *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. X.

¹⁰ Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 37.

¹¹ *Ibidem*, s. 55.

¹² *Ibidem*, s. 41.

¹³ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 1, 6; A. Pająk, *op. cit.*, s. 10, powtarza rok 1187 za *Historią Szkoły Miejskiej...*

podał mylnie datę 1440¹⁴. Kolejne informacje Rudnickiego są zgodne ze źródłami historycznymi. Szkoła wzmiankowana jest w źródłach w latach 1427 i 1447 jako murowana¹⁵. Od roku 1493 szkoła mieściła się w budynku częściowo murowanym, zwanym Lubranką, wzniesionym przez Grzegorza z Lubrańca, podkanclerzego koronnego, proboszcza kościoła św. Floriana¹⁶. W roku 1518 wzmiankowany jest budynek ceglany (*ex cocto laterem*), przebudowany przez Macieja Miechowitę (1452–1523), kanonika katedry krakowskiej, doktora medycyny¹⁷.

Zarówno Kleparz, jak i kościół św. Floriana ulegały licznym pożarom i kataklizmom – dochodziło do nich w latach 1528, 1587, 1589, 1655, 1702, 1755 i 1850¹⁸. Szkoła miała być zniszczona w czasie pożaru w roku 1528¹⁹. Nie wiadomo, kto ją odbudował, ale w połowie wieku XVI już funkcjonowała, gdyż znane są nazwiska osób wpłacających na drewno na opał budynku. Byli to: Walenty z Rawy – w 1558 r., Sebastian Janeczka – w 1562 r., Piotr z Poznania – w 1578 r. Wizytacja kościoła św. Floriana z roku 1599 wymienia szkołę murowaną²⁰. W roku 1603 opisano szkołę jako „porządnie wymurowaną”. Szkoła wzmiankowana jest także w latach 1607 i 1636, 1694, 1711 i 1743 – w złym stanie zachowania²¹.

W następnych latach – 1755 i 1768 – budynek szkoły był dwukrotnie spalony; po tym ostatnim pożarze został odbudowany przez proboszcza Antoniego Mikołaja Krzżanowskiego (Chrzanowskiego), rektora Akademii Krakowskiej (1702–1798)²². Po reformie kołłątajowskiej w roku 1780 kościół św. Floriana przestał być kolegiatą, szkoła utraciła patronat Akademii Krakowskiej, a budynek przestał być miejscem, w którym uczyli się i mieszkali studenci, rektor i bakałarze²³. Według Jana Krukowskiego szkoła nie działała w latach 1777 – 1794²⁴. Rudnicki w *Historii Szkoły Miejskiej...* zapisał jednak, że okres ten obejmował tylko lata 1781–1789, a od tego roku szkoła, jako gminna, elementarna, wznowiła działalność, a naukę prowadził w niej nauczyciel świecki²⁵.

¹⁴ J. Długosz, *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*, t. 1, Kraków 1863, s. 481; J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 19; *idem*, *Z dziejów szkolnictwa...*, *op. cit.*, s. 50; *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. XIII, 1; Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 41; M. Reinhard-Chlanda, *op. cit.*, s. 103.

¹⁵ J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 19.

¹⁶ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 2, 6, 63; J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 19; Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 41.

¹⁷ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 11; *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. XIII, 1; Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 41.

¹⁸ *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. XIII–XVII.

¹⁹ J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 21.

²⁰ *Ibidem*, s. 21.

²¹ *Ibidem*, s. 22; *idem*, *Szkolnictwo parafialne...*, *op. cit.*, s. 287, 363.

²² [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 7, 65; J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 22.

²³ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 65; *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. 1.

²⁴ J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 22.

²⁵ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 3, 7, 8.

Jak wynika z dokumentu opublikowanego przez Krukowskiego, proboszcz kolegiaty św. Floriana, ks. Franciszek Kolendowicz, zlecił w roku 1796 Karolowi Kriszkierowi, architektowi krakowskiemu, opis stanu technicznego budynku przy cmentarzu kościelnym, w którym na parterze, w jednej izbie z trzema oknami do ulicy mieściła się szkoła nr 155. Zgodnie z raportem z 10 lutego 1797 r. stan całego budynku był bardzo zły, a Kriszkier koszt remontu oszacował na 3000 złp.²⁶ Na początku wieku XIX w budynku mieszkał bliżej nieznany nauczyciel Zajączkowski, a od roku 1812 nauczyciel Marcin Banasiewicz²⁷. Według opisu budynku z roku 1813 szkoła dalej funkcjonowała w tej samej izbie, mieszczącej 12 ławek, natomiast pozostałe pomieszczenia były przez proboszcza wynajmowane. Jak czytamy w tym raporcie, „[...] zgorzeniem uczący się młodzieży jest ten dom aż dotąd opuszczony”, szkoła jednak działała dalej, o czym świadczy spis uczniów z roku 1819, nazwiska nauczycieli i wiadomości zamieszczone w *Historji Szkoły Miejskiej...* (il. 12, 16)²⁸.

Tomasz Rudnicki, który uczył i mieszkał w szkole w roku 1856, wspominał, że budynek wewnątrz i na zewnątrz był w bardzo złym stanie, a Magistrat krakowski zalecił wynajęcie na cele szkolne czegoś innego²⁹. Ponieważ nie znaleziono nic zastępczego, Rudnicki sam kazał budynek otynkować oraz przeprowadził remont mieszkania nauczyciela³⁰. W roku 1856 uczniowie byli podzieleni na trzy klasy, ale lekcje – jak się wydaje – odbywały się dalej w jednej salce na parterze³¹. W roku 1866 Rudnicki własnym kosztem, za cenę 200 złp., odnowił budynek, a na piętrze, z części sieni i drewni, która należała do mieszkania nauczyciela, utworzył trzy klasy³².

W roku 1867 Szkoła św. Floriana przeszła pod zarząd Magistratu krakowskiego, a 6 maja tegoż roku utraciła dawną nazwę. Tomasz Rudnicki otrzymywał rocznie 10 złr. na potrzeby szkoły oraz 24 złr. za utrzymanie porządku, a także znoszenie węgla do piwnicy³³. Według informacji z roku 1868 budynek szkoły ponownie wymagał remontu³⁴.

W roku szkolnym 1871/1872 Rada Miejska ustaliła na opał dla szkoły 223 centnarów węgla i 4 sągi drzewa³⁵. Szkoła była także wspomagana finansowo przez dobroczyńców, jak Ignacy Żółtowski i księgarz Władysław Jaworski³⁶. W 1876 r. Rada Szkolna Okręgowa Miejska wyasygnowała kwotę 75 złr. „na utrzymanie służby szkolnego”.

²⁶ J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 26–29, il. 1.

²⁷ [T. Rudnicki], *Historja Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 163

²⁸ *Ibidem*, s. 30, 163

²⁹ *Ibidem*, s. 28.

³⁰ *Ibidem*, s. 18, 28.

³¹ *Ibidem*, s. 113–115.

³² *Ibidem*, s. 29.

³³ *Ibidem*, s. 24.

³⁴ *Ibidem*, s. 28; J. Krukowski, *Z dziejów szkolnictwa...*, *op. cit.*, s. 49.

³⁵ [T. Rudnicki], *Historja Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 80.

³⁶ *Ibidem*, s. 22.

W latach 1877–1878 wzniesiono nową, neogotycką szkołę przy zachodniej pierzei dawnego Rynku Kleparskiego (il. 17), którego część nazwano placem Matejki³⁷. Projektantem szkoły był Maciej Moraczewski (1840–1928), który w Krakowie pełnił funkcję dyrektora Budownictwa Miejskiego, w okresie prezydentury Mikołaja Zyblikiewicza³⁸. Przy przekazaniu budynku szkoły przez prezydenta Radzie Szkolnej obecny był budowniczy miejski Stefan Żołdani, którego część autorów uznała za projektanta szkoły³⁹.

W nowym budynku, który otwarto 10 września 1878 r., mieściły się Szkoła Męska nr 7 i Szkoła Żeńska nr 10. Tomasz Rudnicki otrzymywał już od miasta 100 złr. na potrzeby szkoły w ciągu roku⁴⁰.

Po przeniesieniu Szkoły Żeńskiej nr 10 na ul. Podwale, w roku 1884 dodano do budynku, od podwórza, drewniany, obudowany i oszklony ganek, z którego prowadziły wejścia do sanitariatów. Remont budynku szkoły przeprowadzono jeszcze raz w roku 1892 – wykonano „sklepienia” na pierwszym i drugim piętrze, oszalowano deskami sięń i dolny korytarz oraz pomalowano wnętrze⁴¹. Po śmierci Aleksandra Pająka, w roku 1899 mieszkanie nauczyciela zamieniono na klasę szkolną⁴².

7 maja 1896 r. Rada Szkolna Krajowa we Lwowie, na wniosek Aleksandra Pająka, przywróciła dawną nazwę „szkoła pospolita im. św. Floriana”, którą utraciła w roku 1867⁴³.

IKONOGRAFIA SZKOŁY PARAFIALNEJ ŚW. FLORIANA

Najstarszy wizerunek szkoły znajduje się na obrazie *Święty Florian*, namalowanym przez Jana Trycjusza w roku 1686, znajdującym się w ołtarzu głównym kościoła (il. 13)⁴⁴. Sądząc z tego wizerunku, był to murowany budynek piętrowy, z dachem krakowskim czterospadowym, łamanym, krytym gontem, co pozwala datować go na wiek XVI lub XVII.

Pozostałe wizerunki szkoły pochodzą z wieku XIX; jej wygląd niewiele różnił się wtedy od opisanego. Najwcześniejsze, powstałe w pierwszej połowie wieku XIX, to rysunek Maksymiliana Cerchy, który pracował w tej szkole

³⁷ *Ibidem*, s. 47, 56; A. Pająk, *op. cit.*, s. 10; *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. XVIII.

³⁸ J. Purchla, *Formowanie się środowiska architektów krakowskich w drugiej połowie XIX wieku*, „Rocznik Krakowski”, t. 54, 1988, s. 119, 133; Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 64, 67; *Miasto bez murów...*, *op. cit.*, t. II, MN, II.46, s. 44.

³⁹ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 46; Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 64.

⁴⁰ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 89 [A. Pająk].

⁴¹ *Ibidem*, s. 56, 62.

⁴² *Ibidem*, s. 105 [K. Drozdowski].

⁴³ *Ibidem*, s. 91.

⁴⁴ *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. 10, fig. 130, 131; Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 49.

w latach 1836–1844 (il. 14), oraz gwasz Bogumiła Gąsiorowskiego⁴⁵. Na obydwu, na fasadzie budynku, od Rynku Kleparskiego, widać napis „Szkoła” umieszczony zapewne po roku 1789, czyli po przejściu szkoły przez gminę. Według rysunku Cerchy na dachu szkoły widać niewielką lukarnę, oświetlającą strych, wzmiankowaną w opisie budynku z roku 1813⁴⁶. Z kolei na fotografii Ignacego Kriegera, wykonanej około roku 1875, i litografii według akwareli Juliusza Kosaka i Stanisława Tondosa, przy zachodnim boku budynku szkoły, na wysokości piętra znajduje się drewniany ganek, do którego prowadzą schody⁴⁷. Brak o nim informacji w opisach stanu szkoły z lat 1797 i 1813, a więc został zapewne dobudowany przez Tomasza Rudnickiego w roku 1866. Akwarela Maksymiliana Cerchy z roku 1883 (il. 15) ukazuje już szkołę przy wytyczonym po roku 1871 placu Matejki⁴⁸. Mimo że na fasadzie nadal widnieje napis „Szkoła”, budynek był „ogrzewalnią dla ubogich”, a rozebrano go w roku 1887⁴⁹.

Wygląd nowego budynku szkoły, wzniesionej przy placu Matejki II w latach 1877–1878, pokazuje fotografia Ignacego Kriegera, wykonana przed rokiem 1889 (il. 17)⁵⁰. Był to budynek ceglany, dwupiętrowy, o dziewięciu osiach. Trzy środkowe wysunięte do przodu tworzyły ryzalit, na osi umieszczono herb Krakowa i napis „Szkoła Miejska”. Budynek wieńczyły krenelaże, które rozebrano w latach pięćdziesiątych XX w., kiedy dobudowano trzecie piętro. Wnętrze jednej z klas pokazuje fotografia w książce Mariana Stępowskiego⁵¹. Było obszerne, z trzema oknami, po przeciwnej stronie znajdował się wysoki piec kaflowy, tablica i liczydła. Z sufitu zwisało sześć lamp naftowych. Wnętrze podzielone było sześcioma rzędami długich ławek, a w jednym rzędzie siedziało ośmiu słuchaczy.

⁴⁵ M. Cercha, *Widok kościoła St. Floriana na Kleparzu w Krakowie*, rysunek, pierwsza połowa XIX wieku, Archiwum Narodowe w Krakowie, B-III-49-1; B. Gąsiorowski, *Kościół i szkoła S^o Floryana na Kleparzu*, gwasz, Muzeum Krakowa, 270/VIII; *Miasto bez murów...*, *op. cit.*, t. II, MM, III.9, s. 58.

⁴⁶ J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 30.

⁴⁷ *Miasto bez murów...*, *op. cit.*, t. II, TK,A.2, s. 11, MM, II.42, s. 43.

⁴⁸ M. Cercha, *Kościół św. Floriana*, akwarela, 1883. Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. BII 56; *Pomniki Krakowa Maksymiliana i Stanisława Cerchów, z tekstem F. Kopery*, Kraków–Warszawa 1904, t. III; *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. XVIII, fig. 8; *Miasto bez murów...*, *op. cit.*, t. II, AR, II 43, s. 43. Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 66.

⁴⁹ A. Pająk, *op. cit.*, s. 10 podaje rok 1886; [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 51, w uzupełnieniu A. Pająk podaje rok 1885; Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 41.

⁵⁰ Z. Beiersdorf, *op. cit.*, s. 64; *Miasto bez murów...*, *op. cit.*, t. II, MN, II.46, s. 44.

⁵¹ M. Stępowski, *Towarzystwo Szkoły Ludowej. Jak powstało, co zrobiło, do czego dąży (1891–1911) w 20-tą rocznicę powstania Towarzystwa*, Kraków 1911, s. 85. W opisie klasy wymienione są sklepienia, ale w ten sposób określono sufit.

STRUKTURA SZKOŁY PARAFIALNEJ ŚW. FLORIANA I JEJ MIEJSCE
W SYSTEMIE SZKOLNICTWA GALICJI

Kościół św. Floriana został podniesiony do godności kolegiaty Akademii Krakowskiej przez Władysława Jagiełłę w roku 1401, a przywilej ten potwierdzili królowie Zygmunt August w 1559 r. i Stefan Batory w 1578 r.⁵² Rachunki kolegiaty św. Floriana z wieku XVI podają strukturę nauczycielską szkoły parafialnej, którą tworzyli: profesorowie Akademii Krakowskiej, a więc rektor, magister sztuk wyzwolonych, który zarządzał szkołą i uczył, dalej bakałarze, kantor i jego pomocnicy, ministranci i dyszkantyści⁵³. Rektorzy szkoły św. Floriana wzmiankowani są także w latach 1554, 1556, 1559, 1599⁵⁴. Statuty pochodzą z lat 1687 i 1695 roku, a zostały aprobowane przez rektorów Akademii Krakowskiej, Marcina Winklera i Sebastiana Piskorskiego⁵⁵.

W 1780 r., w wyniku reformy kołłątajowskiej Akademii Krakowskiej, szkoła św. Floriana utraciła dawny status⁵⁶. W tym czasie w Galicji Komisja szkolna ustaliła dwa rodzaje szkół: główne, czteroklasowe, i „trywialne”, czyli trzyklasowe, pospolite; do tej drugiej kategorii należała od roku 1789 omawiana szkoła św. Floriana⁵⁷.

Za czasów pierwszych rządów austriackich w Krakowie, w latach 1796–1806, szkoły miejskie podlegały dyrektorowi Szkoły Głównej Wydziałowej, a w roku 1808 Dozorowi Szkolnemu Miejscowemu⁵⁸.

W okresie przynależności Krakowa do Księstwa Warszawskiego w latach 1809–1815 dyrekcję nad szkołami parafialnymi, a więc i szkołą św. Floriana, sprawowała Izba Edukacyjna w Warszawie, której podlegał Dozór Szkolny Departamentu Krakowskiego, złożony z proboszcza i czterech obywateli⁵⁹.

W okresie Wolnego Miasta Krakowa i jego Okręgu (1815–1848) szkoła zarządzana była zgodnie ze statutem wydanym przez Wysoką Komisję Organizacyjną z roku 1817 (L. 1341) i Dozór Główny Szkół Początkowych⁶⁰. Statut obowiązywał

⁵² J. Krukowski, *Z dziejów szkolnictwa...*, *op. cit.*, s. 155; W.M. Bartel, *Związki kolegiaty św. Floriana z Akademią Krakowską*, [w:] *Z przeszłości Krakowa*, red. J.M. Małecki, Warszawa 1989, s. 141; *Katalog zabytków sztuki...*, *op. cit.*, s. 1; M. Reinhard-Chlanda, *op. cit.*, s. 102.

⁵³ J. Krukowski, *Z dziejów szkolnictwa...*, *op. cit.*, s. 84.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 129–130.

⁵⁵ J. Kracik, *op. cit.*, s. 276.

⁵⁶ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 9, 65.

⁵⁷ B.A. Baranowski, *Szkolnictwo ludowe w Galicji w swym rozwoju liczebnym od roku 1868 do roku 1909 z uwzględnieniem obiektów higienicznych*, Lwów 1910, s. 5.

⁵⁸ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 10; A. Pająk, *op. cit.*, s. 40.

⁵⁹ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 11, 67; A. Pająk, *op. cit.*, s. 34.

⁶⁰ W skład Komisji Organizacyjnej wchodził przedstawiciel Austrii, Prus i Rosji. A. Pająk, *op. cit.*, s. 7, 34; A. Jezioro, *Geneza i ustrój Wolnego Miasta Krakowa*, [w:] *Wolne Miasto Kraków w poszukiwaniu nowoczesności*, Kraków 2016, s. 80, 85, 89.

do roku 1826, czyli do ustanowienia Kuratorii Generalnej Instytutów Naukowych Wolnego Miasta Krakowa⁶¹. W latach 1831–1845 szkoła przeszła pod zarządek Dozoru Głównego Szkół Początkowych Wolnego Miasta Krakowa oraz Rady Wielkiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, do których należeli: ks. Wincenty Łańcucki, archiprezbiter kościoła Mariackiego, profesor Feliks Słotwiński, później Jan Kajetan Trojański, Antoni Himonowski, prefekt liceum św. Anny, Józef Załuski i Adam Czapski. Ustalona została pensja nauczyciela 1200 złp. oraz kwota wydatków na szkołę (tablica, gąbka, kreda, miotły, stróż)⁶².

Profesor Ferdynand Kojśiewicz (1801–1874) przedstawił projekt organizacji szkolnictwa, który przyjął Senat Wolnego Miasta Krakowa w roku 1834⁶³. Dozór Główny Szkół Początkowych do roku 1848 złożony był z księży: Wincen-tego Łańcuckiego, Mikołaja Łanowskiego, Mateusza Gładyszewicza, czterech profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego (ks. Leon Laurysiewicz, Ferdynand Kojśiewicz, Julian Sawiczewski), dalej Mikołaja Tyrchowskiego, prefekta liceum św. Anny, Ludwika Kosickiego, dyrektora szkoły technicznej, Kazimierza Brzuchalskiego, wizytatora; sekretarzem zaś został Piotr Fijałkowski. W kolejnych latach szkoła podlegała Najwyższemu Nadzorowi Komisarza Rządowego Instytutów Naukowych, a następnie Uniwersytetowi Jagiellońskiemu. W roku 1852 został ustanowiony Nadzór Szkół Ludowych.

W roku 1855 (L. 18788) szkoła św. Floriana przeszła pod zarządek Edukacyjnego Rządu austriackiego, a w roku 1867 (L. 474) została, jako szkoła miejska, oddana gminie Miasta Krakowa⁶⁴.

W Galicji szkoły były utrzymywane ze składek mieszkańców⁶⁵. Zgodnie z zarządzeniem austriackiego Ministerstwa Oświaty, wydanym w roku 1860, nauka w szkole była płatna po 3 złp. rocznie, a z opłaty mogli być zwolnieni biedni uczniowie po przedstawieniu świadectwa ubóstwa⁶⁶. Szkolnictwo podstawowe w Galicji zawdzięczało swój rozwój, jak pisał Tomasz Rudnicki, Radzie Szkolnej Krajowej, która zaczęła działać 24 stycznia 1868 r.⁶⁷ Należeli do niej: Józef Majer, prezes Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, ks. Leopold Górnicki, Józef Ettinger, Adolf Aleksandrowicz, Blattcis, Julian Dunajewski, Piotr Burzyński, Franciszek Spengler. Projekt reformy szkolnictwa zaproponował Antoni Marfi-wicz i Andrzej Józefczyk, przewodniczący Towarzystwa Pedagogicznego Od-działu w Krakowie.

⁶¹ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 13; A. Pająk, *op. cit.*, s. 34.

⁶² [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 14–17.

⁶³ *Ibidem*, s. 15.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 16.

⁶⁵ A. Pająk, *op. cit.*, s. 50.

⁶⁶ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 30.

⁶⁷ *Ibidem*, s. 27; A. Pająk, *op. cit.*, s. 37; B.A. Baranowski, *op. cit.*, s. 7.

W latach 1870–1871 utworzono Rady Szkolne Okręgowe, Miejskie i Powiatowe⁶⁸. W Krakowie przewodniczącym był prezydent Józef Dietl, a członkami: Józef Majer, Hipolit Seredyński, Wincenty Jabłoński, Stanisław Kopacz, Stefan Muczkowski, Szymon Samelsohn, Fryderyk Skobel i ks. Zygmunt Wołek. Od 1873 r. Rada Szkolna Krajowa zapewniała środki na utrzymanie budynków szkół i uposażenia dla nauczycieli oraz wydała instrukcje dotyczące urządzenia budynków i sanitariatów⁶⁹.

Po przeniesieniu szkoły do nowego budynku, w roku 1878, na pierwszym piętrze tego budynku, w trzech klasach, otwarto Szkołę Żeńską nr 10⁷⁰. W roku 1883 trzyklasowa szkoła męska została przekształcona w czteroklasową, a dziesięć lat później – w 1893 r. – w sześcioklasową⁷¹. Zatrudniono także trzech nauczycieli starszych i dwóch młodszych oraz wielu praktykantów. Od roku 1899 w budynku przy placu Matejki mieściły się dwie szkoły męskie: czteroklasowa szkoła ludowa i trzyklasowa szkoła wydziałowa.

W szkole odbywały się „popisy publiczne roczne”, które w roku 1884 Rada Szkolna Krajowa nakazała zastąpić „uroczystością szkolną”, w czasie której odczytywano klasyfikację i rozdawano nagrody, przemawiał też kierownik szkoły i uczeń klasy czwartej⁷².

Od końca lat osiemdziesiątych XIX w. w budynku szkoły znajdowały się także inne szkoły: przemysłowa i dla analfabetów; lekcje odbywały się w godzinach wieczornych, w niedziele i święta⁷³. Sam budynek szkoły wykorzystywany był także jako miejsce zakwaterowania uczestników rozmaitych uroczystości, takich jak: przeniesienie na Wawel szczątków Adama Mickiewicza w roku 1890 czy zjazd Towarzystwa Kółek Rolniczych w roku 1893⁷⁴.

PROGRAM NAUCZANIA W SZKOLE ŚW. FLORIANA

W okresie Wolnego Miasta Krakowa statutem z roku 1817 wprowadzono obowiązek posyłania dzieci do szkoły⁷⁵. Rok szkolny w Krakowie rozpoczynał się 1 września. Lekcje odbywały się rano od ósmej do jedenastej, a po południu od piętnastej do siedemnastej⁷⁶. Zgodnie z tym statutem w szkołach początkowych w Krakowie uczono pisania, rachowania, nauki moralnej i religii, początków

⁶⁸ Aleksander Pająk był członkiem Rady Szkolnej Powiatowej w powiecie krakowskim, gdyż wtedy uczył w szkole na Prądniku Czerwonym. W roku 1871 został członkiem Rady Szkolnej Krajowej. A. Pająk, *op. cit.*, s. 3; B.A. Baranowski, *op. cit.*, s. 8.

⁶⁹ B.A. Baranowski, *op. cit.*, s. 9, 16, 20.

⁷⁰ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 54 [A. Pająk].

⁷¹ *Ibidem*, s. 62 [A. Pająk].

⁷² *Ibidem*, s. 55 [A. Pająk].

⁷³ *Ibidem*, s. 91–92, 103, 107–108 [A. Pająk]; M. Stępowski, *op. cit.*, s. 85.

⁷⁴ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 62 [A. Pająk].

⁷⁵ A. Pająk, *op. cit.*, s. 25, 50.

⁷⁶ *Ibidem*, s. 25.

historii naturalnej i fizyki. Według statutu z roku 1834 dodatkowo wprowadzono lekcje „o rzeczach do rzemiosł i handlu należących”, o miarach i wagach, monetach, o zdrowiu, dalej geografii oraz rysunku technicznego⁷⁷.

W okresie pierwszych i drugich rządów austriackich w Krakowie językiem wykładowym w szkołach ludowych miał być język niemiecki. Wynikało to z ustawy z roku 1805 o szkołach ludowych w prowincjach monarchii austriackiej⁷⁸. Wbrew tym zarządzeniom, według Tomasza Rudnickiego, w szkole św. Floriana uczono jednak w języku polskim. Uchwała Namiestnikowska Galicji z roku 1861 (L. 51206) głosiła natomiast, że w szkołach trzyklasowych nauka języka niemieckiego powinna być dopiero w klasie trzeciej; w szkołach wiejskich można było nawet zaniechać nauki tego języka⁷⁹.

Naukę rysunku wprowadzono w Krakowie w gimnazjach w roku 1812; w gimnazjum św. Anny uczyli tego przedmiotu krakowscy malarze: Antoni Gliziński, Józef Brodowski i Jan Nepomucen Głowacki⁸⁰. W roku szkolnym 1834/1835 utworzono trzyklasowe szkoły wydziałowe, w których obowiązkowo uczono rysunku technicznego. W roku 1871 członkowie Towarzystwa Pedagogicznego: Maksymilian Cercha, Leon Duchowski, Feliks Szynalewski, Leonard Piccardi, Saturnin Świerzyński i Władysław Łuszczkiewicz wystąpili z apelem do Rady Szkolnej Krajowej o ustalenie programu i metod nauczania rysunków oraz nauczania w szkołach ludowych rysunku geometrycznego⁸¹. W latach siedemdziesiątych XIX w. Towarzystwo postulowało też wprowadzenie nauczania ogrodnictwa oraz robót ręcznych dla chłopców i dziewcząt; to ostatnie zajęcie, tak jak w przypadku szkoły św. Floriana, prowadziły zazwyczaj żony nauczycieli⁸². Gimnastykę jako przedmiot obowiązkowy wprowadzono dla chłopców w roku 1869, dla dziewcząt jeszcze w roku 1883 r. był to przedmiot nadobowiązkowy⁸³.

Najstarszy zachowany program nauczania w szkole parafialnej św. Floriana pochodzi z roku szkolnego 1818/1819. Obejmował: „zgłoskowanie”, poznanie zgłosek, pisanie polskie i niemieckie, rachunki, czytanie, początki języka łacińskiego oraz religię. W kolejnych latach poszerzano program nauczania. W roku 1822 pojawiły się nauki moralne, deklamacja bajek Ignacego Krasickiego i arytmetyka. W roku 1836 – rysunek techniczny, nauka o zdrowiu, ogrodnictwo, rachunki z pamięci, „o rzeczach do handlu i rzemiosł”. W roku 1844 – rysunek, „ziemio pismo” oraz roboty ręczne kobiece.

⁷⁷ *Ibidem*, s. 28–29.

⁷⁸ B.A. Baranowski, *op. cit.*, s. 5.

⁷⁹ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 115; A. Pająk, *op. cit.*, s. 30.

⁸⁰ K. Dormus, *Rozwój form wychowania estetycznego i nauczania rysunku w Krakowie w latach 1850–1914*, Warszawa 1998, s. 110; S. Opalińska, E. Śnieżyńska-Stolot, *Pomniki Krakowa Maksymiliana i Stanisława Cerchów z tekstem Feliksa Koperę w 110. rocznicę wydawnictwa*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, R. 60: 2015, s. 218.

⁸¹ K. Dormus, *op. cit.*, s. 115–116.

⁸² B.A. Baranowski, *op. cit.*, s. 31.

⁸³ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 115; B.A. Baranowski, *op. cit.*, s. 21.

Od 1856 r. wprowadzono w szkole św. Floriana podział na trzy klasy, a w programie pojawił się obok języka polskiego – język niemiecki (gramatyka, czytanie, pisanie i opowiadanie). Rysunków uczono od klasy pierwszej do trzeciej. Śpiewu w klasie drugiej i trzeciej. W klasie trzeciej uczono geografii i wprowadzono ćwiczenia pamięciowe. W klasie drugiej pojawił się przedmiot „nauka poglądu”. Od 1868 r. do przedmiotów nadobowiązkowych należała gimnastyka⁸⁴, a od 1870 – historia dziejów ojczyźnych. Ponadto od tego roku nauka rysunków i śpiewu miała być prowadzona od klasy pierwszej do trzeciej⁸⁵.

W statucie z roku 1817, z czasów Wolnego Miasta Krakowa, zapisano, że władze szkolne mają wybierać książki elementarne⁸⁶. Aleksander Pająk wymienia liczne elementarze i książki, ale ich tytuły nie pokrywają się z wymienionymi w *Historji Szkoły Miejskiej...*⁸⁷ Były to: *Nauka czytania i pisanie polskiego*, a od r. 1842 *Abecadło ruchome podgląd obrazkowy Tomski*; *Elementarz polski z drzeworytami Seredyńskiego*; *Pierwsza i druga książka do nauki czytania*, wydana w Wiedniu w roku 1870; *Gramatyka mała Sucheckiego*. Wyjątek stanowi: *Historia biblijna z drzeworytami A. Schustera*, przetłumaczona przez Michała Rodeckiego, oraz *Początki języka niemieckiego* Wojciecha Wojnarskiego, wydane w roku 1871. Tomasz Rudnicki opracował *Zbiór pieśni dla młodzieży*, wydany w Bochni w roku 1853, a więc jeszcze przed objęciem przez niego posady w szkole św. Floriana⁸⁸.

Inicjatywa organizowania wycieczek dla uczniów, którzy w czasie wakacji pozostają w mieście, miała pochodzić od Józefa Żulińskiego, profesora seminarium nauczycielskiego we Lwowie. W roku 1889 Rada Szkolna Krajowa wprowadziła „Regulamin wycieczkowy” i zaczęto organizować korpusy wakacyjne⁸⁹. Aleksander Pająk, jako członek Zarządu Towarzystwa Pedagogicznego, podjął tę inicjatywę i powołał w latach 1888–1893 w szkole św. Floriana pierwszy korpus wakacyjny. Według opisu w *Historji Szkoły Miejskiej...* odbyło się 28 takich wycieczek⁹⁰. Pierwsza, w której wzięli udział uczniowie i uczennice z różnych szkół krakowskich, wyruszyła 6 lipca 1889 r., przy wtórze bębnow, z placu Matejki na kopiec Kościuszki. Uczniowie mieli na głowach rogatywki, w rękach kije gimnastyczne i biało-czerwone chorągiewki z Orłem i napisem „I. korpus wycieczkowy”, a opiekowali się nimi nauczyciele Tomasz Klimonda i Józef Parczyński. W roku 1894 zorganizowano też wycieczkę dzieci i rodziców na Powszechną Wystawę Krajową do Lwowa. Wzięło w niej udział 350 osób,

⁸⁴ B.A. Baranowski, *op. cit.*, s. 21.

⁸⁵ [T. Rudnicki], *Historja Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 113–115.

⁸⁶ A. Pająk, *op. cit.*, s. 30.

⁸⁷ [T. Rudnicki], *Historja Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 121–124; A. Pająk, *op. cit.*, s. 31–33.

⁸⁸ [T. Rudnicki], *Historja Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 123.

⁸⁹ B.A. Baranowski, *op. cit.*, s. 25.

⁹⁰ [A. Pająk], *Rok 1889*, [w:] [T. Rudnicki], *Historja Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 60.

a uczestnicy nocowali w szkole im. Staszycy we Lwowie⁹¹. Były także akcje wysyłania dzieci na wakacje; patronowało im osobne Towarzystwo. Chłopców wysyłano na wakacje do Rudawy, dziewczynki natomiast do wsi Siedlec.

NAUCZYCIELE⁹²

Pierwszy, wzmiankowany w 1423 r., rektor szkoły św. Floriana, w czasach kiedy podlegała ona Akademii Krakowskiej, miał na imię Wacław⁹³. Większość nazwisk rektorów pochodzi z wieku XVII, a najstarszym był, odnotowany w roku 1607, Walenty Majewski⁹⁴. Pierwszym znanym z nazwiska nauczycielem świeckim w tej szkole był, wzmiankowany w roku 1789, Tomasz Kostkowski⁹⁵.

W roku 1808 Dozór Szkolny Miejskowy powoływał nauczycieli szkół początkowych. Wywodzili się oni z różnych środowisk, najczęściej spośród rzemieślników lub osób, które ukończyły cztery klasy gimnazjum⁹⁶. Zwykle nie posiadali oni kwalifikacji, dlatego organizowano dla nich „kursa preparandów”, które najpierw trwały od trzech do sześciu miesięcy, a od roku 1848 jeden rok⁹⁷. W Krakowie „kursy metodyczne” dla nauczycieli szkół początkowych zaczęto urządzać w roku 1817 przy szkole św. Barbary, a w latach 1856–1857 prowadzone były pierwsze dwuletnie kursy pedagogiczne w szkole czteroklasowej na ul. Brackiej⁹⁸. Kandydaci po ukończeniu 22. roku życia byli zobowiązani do składania egzaminu, po którym mogli uczyć w szkołach trzyklasowych jako nauczyciele młodsi⁹⁹. Jednocześnie od roku 1871 zaczęto organizować we Lwowie i Krakowie seminaria nauczycielskie męskie i żeńskie, ich dyrektorami byli Andrzej Józefczyk i Wincenty Jabłoński¹⁰⁰.

Na początku wieku XIX w szkole św. Floriana mieszkał bliżej nieznanymi nauczyciel Zajączkowski, a od roku 1812 nauczyciel Marcin Banasiewicz (il. 12). W latach 1819–1821 w szkole uczył Franciszek Skaradkiewicz, a następnie Marcin Karpielewski, który przeszedł na emeryturę w roku 1856¹⁰¹. W latach 1836–1844 rysunku technicznego uczył malarz Maksymilian Cercha (1818–1907)¹⁰². Michał Rudnicki pracował w latach 1830–1859 jako pomocnik bezpłatny nauczyciela. Między rokiem 1859

⁹¹ *Ibidem*, s. 62.

⁹² Patrz indeks osób na s. 226.

⁹³ J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 19.

⁹⁴ *Ibidem*, s. 77–78, 363.

⁹⁵ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 9.

⁹⁶ A. Pająk, *op. cit.*, s. 40.

⁹⁷ [M. Baranowski], *Seminarium Nauczycielskie Żeńskie we Lwowie 1871–1897, I. Sprawozdanie Dyrekcyi Seminarium nauczycielskiego żeńskiego we Lwowie, Lwów 1897*, s. 3.

⁹⁸ A. Pająk, *op. cit.*, s. 7, 15.

⁹⁹ *Ibidem*, s. 44.

¹⁰⁰ *Ibidem*, s. 15; [M. Baranowski], *op. cit.*, s. 3.

¹⁰¹ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 163–164.

¹⁰² *Ibidem*, s. 169.

a 1863 odnotowano kilku bezpłatnych i płatnych pomocników nauczycieli. Byli to: Ignacy Stankowski, Jan Kukulski, Ludwik Kołodziejczyk oraz Karol Skaliński.

W roku 1856 nauczycielem „dyrygującym” był Tomasz Rudnicki, który później został mianowany nauczycielem rzeczywistym, a w 1873 r. otrzymał tytuł dyrektora szkoły¹⁰³. Za jego czasów w szkole pracowali pomocnicy bezpłatni i praktykan-ci, jak jego syn Tomasz, który uczył rysunków w latach 1865–1866, oraz córki Marianna i Aniela, które uczyły robót ręcznych, ponadto: Stanisław Sołtysek, Marian Mędrak, Franciszek Buratowski, Mikołaj Matakiewicz i Andrzej Talapka.

W roku 1863 nauczycielem pomocniczym w omawianej szkole został Józef Balcarczyk z Kęt; po śmierci Rudnickiego, w latach 1882–1883 pełnił on funkcję tymczasowego kierownika szkoły. Nauczycielką robót ręcznych w latach 1860–1862 była Józefa Rudnicka. W 1868 r. gimnastyki uczył Leon Weiss, a w latach 1868–1870 nauczycielem rysunków był technik Marian Zajączkowski¹⁰⁴.

W roku 1870 w szkole został zatrudniony Tomasz Klimonda – pracował w niej 27 lat, aż do przejścia na emeryturę. W latach 1873–1875 gimnastyki uczył Franciszek Maciejowski, a w roku 1871 nauczycielem kaligrafii został Jan Szutkiewicz¹⁰⁵. Najstarszym odnotowanym katechetą, który uczył do roku 1857, był ks. Maksymilian Sękowski. Dwukrotnie, w latach 1864 i 1878, jako nauczyciel religii wymieniany jest ks. Wincenty Piksa¹⁰⁶.

Po przeniesieniu w roku 1878 szkoły do nowego budynku Tomasz Rudnicki pełnił nadal funkcję kierownika szkoły męskiej i – dodatkowo – nowo otwartej szkoły żeńskiej. Od 11 maja 1879 r. w szkole żeńskiej zastąpiła go nauczycielka Leokadia z Burdzińskich Cerchowa¹⁰⁷. W szkole zatrudnione były także nauczycielki: Ludomira Podgórska i Józefa Wojnarska¹⁰⁸.

W 1883 r. kierownikiem szkoły został Aleksander Pająk (il. 22)¹⁰⁹. Ponieważ w kolejnych latach (1887–1899) zwiększała się liczba uczniów, rosła również liczba zatrudnionych nauczycieli i nauczycielek oraz praktykantów¹¹⁰. Niektórych można oglądać na zachowanych zdjęciach, które w roku 1887 wykonał fotograf Roman Tomaszczyk. Aleksander Pająk, ze względu na pełnioną funkcję, występuje na każdym zdjęciu, a na dwóch z nich widać ks. Jana Stachowicza oraz zapewne Józefa Balcarczyka, Tomasza Klimondę i Ludwika Peszkowskiego (il. 18–20)¹¹¹.

¹⁰³ *Ibidem*, s. 163.

¹⁰⁴ *Ibidem*, s. 163, 169–170.

¹⁰⁵ *Ibidem*, s. 169–170.

¹⁰⁶ *Ibidem*, s. 159–160.

¹⁰⁷ *Ibidem*, s. 56 [A. Pająk].

¹⁰⁸ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 164.

¹⁰⁹ *Ibidem*, s. 164.

¹¹⁰ *Ibidem*, s. 169–172, 179–183. Patrz indeks osób na s. 226.

¹¹¹ Zbiory rodzinne, fotografia nr 2723, 2725. Sztambuch rodzinny Józefa i Łukasza Kruczkowskich, Biblioteka PAU i PAN, Zbiory Specjalne, rkps 7988, k. 12; *Katalog Rękopisów Biblioteka Naukowej PAU i PAN w Krakowie sygn 7781–8180*, opr. E. Danowska, E. Knappek, B. Korniak, M. Radziszewska, Kraków 2019, s. 244.

Pojawiły się także nazwiska kobiet, które odbywały w szkole praktyki – zawód nauczycielski, początkowo zdominowany przez mężczyzn, od roku 1900 uprawiały już głównie kobiety¹¹². Praktykantem w dziedzinie śpiewu był Andrzej Budziński.

Po śmierci Aleksandra Pająka (23 marca 1899 r.) tymczasowym kierownikiem szkół pospolitej i wydziałowej został Karol Drozdowski. Od roku szkolnego 1899/1900 funkcję dyrektora szkoły wydziałowej pełnił Józef Parczyński¹¹³.

Niewiele wiemy o wykształceniu osób świeckich uczących w szkole św. Floriana. Najczęściej przy nazwisku pojawiają się określenia: nauczyciel rzeczywisty starszy, nauczyciel rzeczywisty, nauczyciel rzeczywisty młodszy, nauczyciel, nauczyciel gimnastyki, nauczyciel młodszy, zastępca nauczyciela lub praktykant, ale na przykład Leon Weiss miał własny Instytut gimnastyczny. Wielu z zatrudnionych w szkole św. Floriana po kilkuletniej praktyce otrzymywało stanowiska nauczycieli rzeczywistych, jak Ludwik Peszkowski, Tadeusz Woźny, Edward Hannytkiewicz, Paweł Paszcza, Józef Parczyński i Jan Klimunda, lub kierowników szkół – jak Józef Balcarczyk¹¹⁴. Najwięcej wiemy o wykształceniu Aleksandra Pająka (il. 21), który najpierw uczył się w szkołach ludowych w Wielopolu Skrzyńskim i Myślenicach, w latach 1848–1853 był uczniem gimnazjum w Tarnowie, a w roku 1856 ukończył dwuletni „rozszerzony kurs preparandy” przy szkole realnej w Tarnowie¹¹⁵. Absolwentem gimnazjum św. Jacka oraz seminarium nauczycielskiego był dopiero Karol Drozdowski. Praktykantem w seminarium nauczycielskim był Paweł Paszcza, a na kurs dla nauczycieli szkół wydziałowych uczęszczał Jan Niemiec.

UPOSAŻENIA NAUCZYCIELI

Uposażenie rektora szkoły św. Floriana na Kleparzu zostało ustalone w statutach biskupa Wojciecha Jastrzębca (około 1362–1436)¹¹⁶. Z wizytacji biskupa Kazimierza Łubieńskiego z 1711 r. wynika, że uposażenie nauczyciela szkoły św. Floriana stanowiła wieś Skawce¹¹⁷. Według dokumentu z roku 1791 szkoła miała dochód 100 grzywien z kamienicy zwanej Matuszowa przy Bramie Floriańskiej, ale kamienica popadła w ruinę¹¹⁸. Z roku 1813, czyli z czasów przynależności Krakowa do Księstwa Warszawskiego, pochodzi wiadomość, że szkoła

¹¹² [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 182–183 [K. Drozdowski]; B.A. Baranowski, *op. cit.*, s. 9.

¹¹³ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 164 [K. Drozdowski].

¹¹⁴ *Ibidem*, s. 170.

¹¹⁵ „Szkoła. Tygodnik Pedagogiczny. Organ Towarzystwa Pedagogicznego”, R. 31: 1899, nr 14 z 8 kwietnia, s. 142–143.

¹¹⁶ J. Krukowski, *Z dziejów szkolnictwa...*, *op. cit.*, s. 19.

¹¹⁷ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 7; J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 24.

¹¹⁸ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 65–66.

otrzymała na pensję roczną dla nauczyciela „ze składek rocznych” 1000 złp. i 200 złp. z Dozoru Szkolnego Miejscowego¹¹⁹. Maksymilian Cercha, ucząc rysunku technicznego w latach 1836–1844, otrzymywał pensję 39 złp. 40 kr.¹²⁰

W okresie Wolnego Miasta Krakowa roczna pensja nauczyciela w mieście wynosiła 800 złp.¹²¹ W roku 1858 zmieniono złote polskie na walutę austriacką (złote reńskie), stąd w roku 1863 pensja roczna Tomasza Rudnickiego – płatna w ratach miesięcznych „z góry” – wynosiła 150 złr. plus 40 złr. na mieszkanie¹²². Jego żona Józefa, nauczycielka „żeńskich rób ręcznych”, dostawała 50 złr., a pomocniczy nauczyciel Józef Balcarczyk 105 złr. W roku 1867 pensja Tomasza Rudnickiego wzrosła do 250 złr., a Józefa Balcarczyka do 150 złr.; dodatek na mieszkanie nadal wynosił 40 złr. W 1870 r. podniesiono pensję Józefy Rudnickiej do 100 złr., a nauczyciele pomocniczy Józef Balcarczyk i Tomasz Klimonda zarabiali odpowiednio 300 i 400 złr.¹²³ Kiedy Tomasz Rudnicki został „nauczycielem dyrygującym”, jego pensja wzrosła do 500 złr., a ponadto zyskał prawo do mieszkania i emerytury¹²⁴.

W roku 1872 Magistrat krakowski przyjął uchwałę (L. 11127) w sprawie pensji nauczycieli i nauczycielek stałych w szkołach początkowych miejskich; miała ona wynosić 400 złr. Co pięć lat pensja ta miała rosnać o 25 złr., tak by osiągnąć 600 złr. Nauczyciele kierujący szkołami trzyklasowymi mieli otrzymywać dodatek w wysokości 100 złr., a kierujący szkołami czteroklasowymi 200 złr. Ponadto przysługiwało im mieszkanie lub fundusz na mieszkanie. Ustalono, że płace dla nauczycieli pomocniczych mają wynosić 300 złr. W roku 1875 Tomasz Rudnicki jako kierownik szkoły zarabiał 700 złr. oraz otrzymywał dodatek 100 złr. za kierownictwo. Tomaszowi Klimondzie i Józefowi Balcarczykowi pensja wzrosła do 700 złr. Nauczyciel młodszy, taki jak Jan Szutkiewicz, zarabiał 420 złr.¹²⁵ W roku 1893 Aleksandrowi Pająkowi, jako „nauczycielowi kierującemu” szkołą sześcioklasową, płacono 800 złr. oraz 100 złr. za kierownictwo¹²⁶.

STUDENCI, UCZNIOWIE¹²⁷

Informacje o studentach omawianej szkoły pochodzą z wieku XVI¹²⁸. Wśród wybitnych można wymienić Stanisława Różankę (ok. 1520–1572), lekarza, który

¹¹⁹ *Ibidem*, s. 67.

¹²⁰ *Ibidem*, s. 17.

¹²¹ A. Pająk, *op. cit.*, s. 19.

¹²² *Ibidem*, s. 19.

¹²³ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 26–27.

¹²⁴ A. Pająk, *op. cit.*, s. 21.

¹²⁵ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 43.

¹²⁶ *Ibidem*, s. 62.

¹²⁷ Patrz indeks osób na s. 226.

¹²⁸ J. Krukowski, *Z dziejów szkolnictwa...*, *op. cit.*, s. 87.

uzyskał doktorat na uniwersytecie w Padwie, również burmistrza Krakowa, kalwina i właściciela ogromnej biblioteki¹²⁹.

Opis życia studentów, którzy mieszkali w szkole św. Floriana, znajduje się w *Szkolnej mizeryi*, utworze należącym do literatury sowizdrzalskiej z roku 1636:

Jest tu u nas studentów podrosłych niemało
Miejsca próżnego nie masz i ścisk między nami
Ledwie, że się pożywić możemy my sami
Do tego, choć byście też tu miejsca dostali
Nic byście, jak rozumiem na nim nie wskórali¹³⁰.

W tym czasie istniała funkcja „ojca żaków zebrzących”; w latach 1653–1654 pełnił ją Paweł Zieliński¹³¹.

W latach 1773–1781 w szkole uczyło się łącznie 82 scholarów w wieku od 9 do 28 lat, co daje 10 studentów rocznie¹³². Według kopii dokumentu zamieszczonego w *Historii Szkoły Miejskiej...* studenci do roku 1776 „rzadzili się prawami od Akademii przypisanymi [...]”¹³³. Od tego roku w szkole „studentów [...] nie masz oprócz młodzieży i dziewcząt osobno się uczących z miasta Kleparza [...]”¹³⁴. Najstarszy wykaz uczniów, zachowany w Szkole Podstawowej nr 7 na ul. Spasowskiego, sporządził w roku 1819 nauczyciel Franciszek Skaradkiewicz. Opatrzył go akwarelę przedstawiającą rokokowego amorka, który trzyma otwartą księgę z napisem: *Imiona i nazwiska uczniów Szkoły S^o Floryana od 1819 Roku zanotowane* (il. 16). Kolejna informacja o liczbie uczniów (100) pochodzi dopiero z roku 1856, czyli z czasów przejścia szkoły przez Tomasza Rudnickiego. W następnych latach liczba ta wzrosła do 200¹³⁵.

W roku 1887 fotograf Robert Tomaszczyk wykonał fotografie poszczególnych klas, które liczyły ponad 60 uczniów. Zachowała się w zbiorach rodzinnych fotografia klasy Aleksandra Pająka (nr 2723, il. 18) oraz klasy trzeciej, w której uczył się Józef (lub Łukasz) Kruczkowski (il. 19)¹³⁶.

Szkoła musiała się cieszyć znakomitą renomą, skoro w roku 1900 zgłosiło się tak wielu uczniów, że brakowało nauczycieli i klas. Chcąc opanować sytuację, pierwszą i drugą klasę przeniesiono do innych szkół: św. Jana Kantego na Smoleńsku, cesarza Franciszka Józefa I w dzielnicy Podgórze, oraz św. Wojciecha na ul. Biskupiej. Resztę uczniów podzielono najpierw na osiem, później na dziewięć

¹²⁹ J. Kracik, *op. cit.*, s. 279; K. Frankowicz, *Renesansowy księgozbiór krakowskiego lekarza Stanisława Różanki*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, t. 24, 2018, s. 11–26.

¹³⁰ J. Krukowski, *Z dziejów budownictwa...*, *op. cit.*, s. 123.

¹³¹ J. Krukowski, *Szkolnictwo parafialne...*, *op. cit.*, s. 397.

¹³² [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 8; J. Kracik, *op. cit.*, s. 276, 278.

¹³³ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 65.

¹³⁴ *Ibidem*, s. 65.

¹³⁵ *Ibidem*, s. 18.

¹³⁶ *Ibidem*, s. 58; Zbiory rodzinne, fotografia nr 2723. Sztambuch..., *op. cit.*, rkps 7988, k. 12.

oddziałów. Lekcje odbywały się w dwóch turach: przed południem od ósmej do jedenastej i po południu od pierwszej do szesnastej¹³⁷.

WAŻNE WYDARZENIA Z ŻYCIA SZKOŁY I RÓŻNE INICJATYWY

Postacią szczególnie ważną z dziejach szkoły św. Floriana był Tomasz Rudnicki, autor omawianego rękopisu, który zanim zaczął pracę na Kleparza, uczył w innych szkołach ludowych, a za swoją działalność został w roku 1865 uhonorowany przez cesarza Franciszka Józefa I tytułem wzorowego nauczyciela oraz Krzyżem z koroną¹³⁸.

W 1872 r. Tomasz Rudnicki ufundował szkole sztandar (il. 9), który 5 maja został poświęcony w kościele św. Floriana. W uroczystości uczestniczyło wielu ważnych gości – Adolf Aleksandrowicz z Rady Miejskiej, Julian Muczkowski z Rady Szkolnej Okręgowej, inspektor Hipolit Seredyński, a także Stanisław Mieroszewski, marszałek powiatu krakowskiego. Uczestnicy uroczystości złożyli podpisy w kronice szkoły¹³⁹.

18 i 19 lutego 1873 r. w szkole, która mieściła się jeszcze w starym budynku, uczczono 400-lecie urodzin Mikołaja Kopernika (il. 10). Na fasadzie umieszczono jego portret, herb Krakowa i napis: Niech żyje Rada Miejska. Dalej był globus nieba, na którym zaznaczono fazy Księżyca i napis: Sława Kopernikowi, oraz mapa nieba z wizerunkami dwunastu znaków zodiaku, a po bokach wiersz napisany na tę okazję przez Tomasza Rudnickiego:

Jak to słowo Boga a śmierci życia źródło,
Z łona zamętu cały świat wywiodło,
Dzieląc zamieszanie żywiołów zarody,
Stworzyło dzieło jedności i zgody.
Tak wieków nocy rozpędzając cienie,
Odróżnił boską prawdę i złudzenie.
Oto Kopernik iskrę niebios zniecił [sic!]
Ciemności przepaść i ziemię oświecił.
Ciesz się narodzie, bądź Polsko szczęśliwa
Wielkiego męża sława na cię spływa.
Gdzie znajdziesz większe do sławy powody
O Twoją własność spór wiodą narody, –
O Kopernika syna polskiej ziemi,
Którego Bóstwo różniło z innymi
Czyniąc go wieczną pamiątką dla świata
Gdyż imię jego w gwiazdach się przeplata.

Okna budynku szkoły, których było po pięć na parterze i piętrze, udekorowano wieńcami z chorągiewkami narodowymi. 19 lutego, po nabożeństwie

¹³⁷ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 106–107.

¹³⁸ *Ibidem*, s. 25.

¹³⁹ *Ibidem*, s. 33–35.

w kościele św. Floriana, w szkole odbyło się spotkanie z prof. Stefanem Ludwikiem Kuczyńskim (1811–1887), delegatem Rady Miejskiej, który „[...] w miłej przemowie objaśnił znaczenie uroczystości, zachęcając młodzież do naśladowania tego wielkiego męża w pilności, skromności i bogobożności [...]”. Po nim wystąpił uczeń klasy drugiej, nazwiskiem Frączkiewicz. Uczniowie i nauczyciele odśpiewali „kwartet” ze słowami przytoczonego wiersza Tomasza Rudnickiego, a na koniec rozdano im litografie z wizerunkiem astronoma. Następnie o godzinie dziewiątej trzydzięci odbył się pochód uczniów szkół krakowskich z siedziby magistratu do kościoła św. Anny, gdzie znajduje się symboliczny nagrobek Kopernika¹⁴⁰.

15 marca 1873 r. odbyła się uroczystość mianowania Tomasza Rudnickiego na kierownika szkoły i jednocześnie nadania mu srebrnego medalu przez lwowskie Towarzystwo Ogrodniczo-Sadownicze za zakładanie szkółek owocowych.

Budynek nowej szkoły miejskiej przy placu Matejki, która pierwotnie miała numer 114, został przekazany Radzie Szkolnej Okręgowej przez prezydenta Mikołaja Zyblikiewicza 7 września 1878 r. (il. 17). W uroczystości przekazania wzięli udział ze strony Magistratu krakowskiego: Władysław Rozwadowski, Witold Piotrowski, naczelnik departamentu szkolnego Magistratu, Stanisław Twaróg, inspektor i dyrektor gimnazjum męskiego, dalej Tomasz Rudnicki oraz budowniczy miejski Stefan Żoldani. Komisja stwierdziła, że „wszystko w porządku, a najważniejsze szyby w oknach całe, klucze wszystkie [...]”¹⁴¹.

Poświęcenie szkoły odbyło się 19 września 1878 r. Uroczystość rozpoczęła msza św. w kościele św. Floriana, w której udział wzięli przedstawiciele władz miasta: Teodor Baranowski, Fryderyk Zoll, rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Władysław Rozwadowski, Leon Cyfrowicz, Witold Piotrowski, Stanisław Twaróg, Tomasz Chęciński i Józef Kamiński, a także działacz społeczny Ignacy Żółtowski. Poświęcenia budynku i mieszkania dyrektora Tomasza Rudnickiego dokonał ks. Józef Wilczek. Przemawiał Tomasz Rudnicki, a w imieniu rodziców i młodzieży uczniów klasy trzeciej Alfred Weiss. Wszyscy obecni podpisali się w kronice szkoły, zrobili to także nauczyciele i nauczycielki¹⁴².

Kolejna opisana uroczystość to 25-lecie ślubu cesarza Franciszka Józefa I. Odbywała się ona 24 kwietnia 1879 r.; rozpoczęła się tradycyjnie, mszą św. w kościele św. Floriana. Później „[...] udały się dzieci do gmachu szkolnego, gdzie w osobnej, na ten cel przystrojonej Sali, ozdobionej biustem Najjaśniejszego Monarchy [...]”, który wykonał i ofiarował szkole rzeźbiarz Franciszek Wyspiański, przemawiali dyrektor Tomasz Rudnicki i katecheta ks. Wincenty Piksa. Uczniowie zakrzyknęli trzykrotne „Niech żyją” i odśpiewali „hymn ludowy”. Wieczorem szkoła została oświetlona świecami¹⁴³.

¹⁴⁰ *Ibidem*, s. 36–42.

¹⁴¹ *Ibidem*, s. 46.

¹⁴² *Ibidem*, s. 47–51.

¹⁴³ *Ibidem*, s. 52–53.

Szkoła uczestniczyła także w obchodach srebrnego wesela pary cesarskiej, odbywających się 24 kwietnia 1879 r., a także w powitaniu przyjeżdżającego do Krakowa cesarza Franciszka Józefa I, 1 kwietnia 1880 r.¹⁴⁴ W czasie drugiej z tych uroczystości Rada Szkolna Krajowa zarządziła, że dzieci mają tworzyć szpaler na Rynku Głównym – od kościoła św. Wojciecha do Sukiennic i dalej aż do pałacu Potockich. Cesarza przywitał okrzyk „Niech żyje”. Wieczorem szkoła została oświetlona świecami, które dostarczył Magistrat. Fasadę ozdobiły „transparenta” przedstawiające herby Habsburgów i Krakowa oraz popiersie Franciszka Józefa I zdobione kwiatami. Następnego dnia cesarz przejeżdżał koło szkoły w drodze do koszar arcyksięcia Rudolfa na ul. Warszawskiej, a dzieci witały go okrzykami „Niech żyje!”.

W 1887 r. odnotowano w *Historii Szkoły Miejskiej...* uroczystość pożegnania dwóch nauczycieli – Józefa Balcarczyka i Ludwika Peszkowskiego, które zorganizował dyrektor szkoły Aleksander Pająk (il. 11). Odchodzących nauczycieli żegnali uczniowie trzeciej i czwartej klasy, w których oni uczyli, a także nauczyciele. Aleksander Pająk wygłosił mowę pożegnalną, a uczniowie odśpiewali piosenkę, którą skomponował i do której słowa napisał Marian Rudnicki. Następnie słowa pożegnania wygłosili uczniowie Ignacy Preiss z klasy trzeciej i Adolf Kizel z klasy czwartej. Z tego czasu pochodzą także fotografie nauczycieli z uczniami, wręczane odchodzącym nauczycielom; wykonał je Robert Tomaszczyk (il. 19, 20)¹⁴⁵.

W roku 1888 szkoła została oświetlona świecami z okazji jubileuszu pięćdziesięciolecia papieża Leona XIII, a w roku 1890 z okazji nadania tytułu kardynała Albinowi Dunajewskiemu¹⁴⁶.

W dniu powtórnego pogrzebu Adama Mickiewicza, 4 lipca 1890 r., pochód szedł przez plac Matejki, a uczniowie wraz z nauczycielami tworzyli szpaler przed szkołą, trzymając sztandar szkoły. Aleksander Pająk pozbiierał pamiątkowe pisma z uroczystości i przekazał bibliotece szkolnej.

Z dopisku Karola Drozdowskiego na marginesie *Historii Szkoły Miejskiej...* dowiadujemy się, że 7 maja 1896 r. urządzono uroczystość stulecia urodzin Stanisława Jachowicza (1796–1857), poety, bajkopisarza i filantropa. Wygłosił on wykład na temat działalności Jachowicza, a śpiewy uczniów prowadził Jan Szpakowski¹⁴⁷.

31 grudnia 1896 r. odbył się jubileusz pracy nauczycielskiej Aleksandra Pajaka, który był opisywany w gazetach krakowskich, takich jak „Czas”, „Dziennik Krakowski”, „Głos Narodu”, „Nowa Reforma” oraz „Szkoła. Tygodnik Pedagogiczny. Organ Towarzystwa Pedagogicznego”¹⁴⁸. Mszę św. w kościele św. Floriana cele-

¹⁴⁴ *Ibidem*, s. 52–54.

¹⁴⁵ *Ibidem*, s. 56–58; Zbiory rodzinne, fotografie nr 2723, 2725. Sztambuch..., *op. cit.*, rkps 7988, k. 12.

¹⁴⁶ [A. Pająk], *Rok 1888*, [w:] [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 59.

¹⁴⁷ *Ibidem*, s. 92.

¹⁴⁸ *Ibidem*, s. 92–98. Wycinki z gazet opisujące jubileusz Aleksandra Pajaka zachowały się w zbiorach rodzinnych: „Czas”, R. 49: 1896; „Dziennik Krakowski”, R. 2: 1896, nr 300 z 31 grudnia,

brował kapucyn, ks. Bernard Kluzek, były uczeń jubilata. Byli na niej prezydent Józef Friedlein, kierownicy i dyrektorzy szkół miejskich, przedstawiciele różnych organizacji oraz mieszkańcy gmin Liszki i Prądnik Czerwony, gdzie wcześniej uczył Aleksander Pająk. Uczniowie pod kierunkiem Jana Szpakowskiego odśpiewali kolędy i pieśń Moniuszki *Ojciec z Nieba*. Organizatorem uroczystości był ks. Jan Świętnicki, katecheta¹⁴⁹. Dalsza część jubileuszu odbywała się w jednej z sal szkolnych, a wzięło w niej udział wiele osób. W „Głosie Narodu”¹⁵⁰ czytamy, że nad fotelem, na którym zasiadł jubilat, umieszczono jego portret pomiędzy portretami papieża i cesarza Franciszka Józefa I. Młodzież wykonała kantatę *Żyj nam długo dyrektorze*. Życzenia składali: uczeń klasy piątej Franciszek Kopacz oraz dawni uczniowie, między innymi Klemens Drozdowski. W imieniu nauczycielstwa krakowskiego przemówił Julian Maciołowski, dyrektor Rady Szkolnej Okręgowej. Opisał on przebieg pracy nauczycielskiej Aleksandra Pajaka – od szkoły w Liszkach w roku 1857, następnie na Prądniku Białym i Czerwonym oraz w Krakowie, w szkole św. Jana Kantego na Smoleńsku, gdzie pracował od roku 1873 przez dziesięć lat (il. 22). W 1875 r. jubilat był kierownikiem szkoły przemysłowej, a od 1883 – kierownikiem szkoły św. Floriana na Kleparzu, a także szkoły dla analfabetów. W 1871 r. otrzymał tytuł wzorowego nauczyciela. Współtworzył i należał do rozmaitych towarzystw, jak: „Mrówka”, Pedagogicznego, Szkoły Ludowej, Bursy dla synów nauczycielskich. Był także członkiem Rady Szkolnej Okręgowej Zamiejskiej, sekretarzem Towarzystwa Pedagogicznego Oddział w Krakowie oraz doradcą gminy Kleparz. Aleksandrowi Pajakowi wręczono w prezencie złoty zegarek. Następnie przemawiał prezydent Józef Friedlein, który wspominał o trudnym położeniu nauczycieli. W imieniu towarzystw, w których działał jubilat, przemawiali: radca Bronisław Trzaskowski, inspektor Stanisław Twaróg, prof. Prysak, ks. Bieleńcin oraz – w imieniu Towarzystwa św. Wincentego á Paulo – prof. Graczyński. Od nauczycieli szkół przemysłowych, św. Wojciecha i św. Floriana, Aleksander

s. 4–5; „Nowa Reforma”, R. 15: 1896, nr 300 z 31 grudnia, s. 2; „Głos Narodu”, R. 4: 1896, nr 299 z 30 grudnia; „Szkoła. Tygodnik Pedagogiczny. Organ Towarzystwa Pedagogicznego”, R. 27: 1896; M. Przeniosło, *Towarzystwo Pedagogiczne we Lwowie w latach 1868–1906 (wybrane zagadnienia)*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej”, t. 13, 2014, s. 50; E. Śnieżyńska-Stolot, *Do moich wnuczek Teresy i Francesci*, Kraków 2021, s. 29.

¹⁴⁹ W zbiorach rodzinnych zachowało się zaproszenie na uroczystości jubileuszowe o treści: „Nauczycielstwo Szkół Miejskich Krakowskich ma zaszczyt zaprosić Wielmożny [...]. Pan na uroczysty obchód czterdziestoletniego jubileuszu Aleksandra Pajaka Dyrektora szkoły im. św. Floriana. Uroczystość rozpocznie się nabożeństwem w kościele św. Floriana o godzinie 9-tej rano dnia 31 grudnia b.r. dalszy ciąg uroczystości w zabudowaniu szkoły im. św. Floriana na Kleparzu przy placu Matejki l. 11. W Krakowie dnia 20 grudnia 1896. Za Komitet Urządzający: Ks. Jan Kanty Świętnicki przewodniczący, Jan Szpakowski sekretarz. Tegoż dnia o godzinie 6-tej wieczorem odbędzie się uczta na cześć Jubilata w restauracji p. Turlińskiego przy ulicy Szpitalnej. – Życzący sobie wziąć udział w uczcie, raczą złożyć do 28. b.m. po 3 złr. na ręce p. Karola Drozdowskiego, plac Matejki l. 9” (druk ozdobną czcionką na kartonie).

¹⁵⁰ „Głos Narodu”, R. 4: 1896, nr 299 z 30 grudnia.

Pająk dostał portrety jego i małżonki Ludwika z Ludwińskich, wykonane przez uczniów tych szkół¹⁵¹, a od obywateli i rodziców uczniów – złoty łańcuszek do zegarka. Otrzymał też 100 telegramów gratulacyjnych, między innymi od Stanisława Tomkowicza z *Lehrenhausverein* w Wiedniu, a także od Zarządu Głównego Towarzystwa Szkoły Ludowej, podpisany przez Adama Asnyka¹⁵². Minister oświaty Austrii, dr Paul Gautsch, nadał jubilatowi tytuł dyrektora szkoły. O godzinie szóstej wieczorem odbyło się spotkanie w restauracji Ferdynanda Turlińskiego przy ulicy Szpitalnej, w którym wzięło udział 60 osób, w tym rodzina jubilata i wiceprezydent Krakowa Faustyn Jakubowski, szkolny kolega Aleksandra Pająka. W imieniu dawnych uczniów przemawiał Stanisław Rychlicki. Jak donosiła „Nowa Reforma”, starsi nauczyciele „[...] w rozmowie uprzytomniali młodszym owe czasy, kiedy słowo lub pieśń polska w Galicji była zbrodnią w oczach nauczycieli germanizatorów, którzy nie szczędzili plag za najmniejszy objaw ducha narodowego”¹⁵³.

1 listopada 1897 r. szkoła obchodziła jubileusz 40-lecia pracy nauczycielskiej Tomasza Klimondy, który pochodził z Czarnego Dunajca. Pracę rozpoczął w szkole ludowej w Raciborowicach, a od 1870 r. uczył w szkole św. Floriana na Kleparzu. Uroczystość rozpoczęła się mszą św. w kościele św. Floriana, która odprawił ks. Stanisław Biegański. W czasie spotkania w szkole przemawiali Aleksander Pająk, Stanisław Rychlicki – w imieniu dawnych uczniów, ks. Bieleń – w imieniu Towarzystwa Bursy dla synów nauczycieli, inspektor Stanisław Twaróg, ks. Jan Świętnicki oraz Jan Bielecki, nauczyciel z Byczyny. Aleksander Pająk wręczył jubilatowi album z fotografiami kolegów, z którymi pracował w szkole (il. 20). Młodzież, pod kierunkiem Jana Szpakowskiego, odśpiewała „wieniec piosenek”¹⁵⁴.

¹⁵¹ W „Nowej Reformie”, R. 15: 1896, nr 300 z 31 grudnia, s. 2, opisano te portrety jako „wykonane kretkową robotą” [sic!]. W zbiorach rodzinnych zachowały się fotografie gabinetowe Aleksandra Pająka i Ludwika z Ludwińskich, wykonane w zakładzie fotograficznym W. Nawojewskiego w Hotelu Europejskim w Krakowie, pierwotnie oprawione w ozdobne ramki.

¹⁵² W zbiorach rodzinnych zachował się list Zarządu Głównego Towarzystwa Szkoły Ludowej L. 3037, Kraków, 30 grudnia 1896. „Wielmożny Panie Dyktorze! Czterdzieści lat niezmiernie ciężkiej i trudnej pracy w zawodzie nauczycielskim należy do niepoślednich zasług, zwłaszcza jeżeli działalność zawodową przejmie duch obywatelski i gorąca miłość Ojczyzny. Pospieszamy więc, Wielmożnemu Panu oddać cześć tej pracy Twojej, którą zdobyłeś sobie prawo do uznania całego społeczeństwa i do wdzięczności pokoleń, które wychowałeś. Wśród niezwykle ciężkich warunków dla stanu nauczycielskiego rozpoczynałeś zawód Szanowny Jubilacie, niech więc za poświęcenie z jakim wytrwałeś przez lat czterdzieści, uznanie którym [sic!] Cię dziś otoczy całe pokolenie będzie zasłużoną nagrodą. Imieniem Towarzystwa wyrażamy Ci w szczególności serdeczne podziękowania za kierownictwo pierwszą naszą szkołą dla analfabetów, a wyrażając życzenia, aby Bóg pozwolił Ci jak najdłużej cieszyć się owocami Twojej pracy pozostajemy Z szacunkiem Prezes Dr Adam Asnyk, sekretarz Lesław Boroński. Wielmożny Pan Aleksander Pająk Dyrektor sześcioklasowej szkoły S^o Floryana w Krakowie”. Pieczęć okrągła: Towarzystwo „Szkoły Ludowej” w Krakowie (rkps na papierze w kratkę pisany atramentem).

¹⁵³ „Nowa Reforma”, R. 15: 1896, nr 300 z 31 grudnia, s. 2.

¹⁵⁴ [K. Drozdowski], *Rok 1897*, [w:] [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 98–100.

W roku 1897 odnotowano w *Historii Szkoły Miejskiej...* także nagły zgon w Przemyślu nauczyciela szkoły Bolesława Filińskiego; na pogrzeb udał się Aleksander Pająk wraz z grupą kolegów¹⁵⁵.

W 1898 r. odbyły się w szkole trzy uroczystości: setna rocznica urodzin Klementyny z Tańskich Hofmanowej (1798–1845), uroczystości mickiewiczowskie oraz 50-lecie panowania cesarza Franciszka Józefa I⁵⁶. Uroczystość mickiewiczowska odbyła się w szkole 16 czerwca, a uczniowie zaśpiewali wspomnianą wyżej pieśń Moniuszki. Przemawiali Aleksander Pająk i Karol Drozdowski, uczniowie wykonali kantatę ułożoną przez Jana Szpakowskiego „Cieniom Mickiewicza” oraz recytowali jego wiersze. Wystąpił kwartet smyczkowy nauczycieli pod batutą Antoniego Iseppiego, a na zakończenie odśpiewano *Chór strzelców* Adama Mickiewicza¹⁵⁷. Na uroczystości pięćdziesięciolecia panowania cesarza, odbywającej się w dniu 2 grudnia, przemawiał Aleksander Pająk, odśpiewano także „hymn ludowy”¹⁵⁸.

W *Historii Szkoły Miejskiej...* znajduje się także dokładny odpis pogrzebu Aleksandra Pajaka, z 25 marca 1899 r. Jego śmierć musiała wstrząsnąć szkołą, gdyż nauczyciel zmarł zaledwie po dziesięciu dniach choroby¹⁵⁹. „Pogrzeb [...] – jak pisał Karol Drozdowski – zgromadził kilkutyśięczny zastęp młodzieży i publiczności [...]”. Na mszy żałobnej w kościele św. Floriana przemawiał Karol Drozdowski, który kierował szkołą w czasie choroby Aleksandra Pajaka, a potem został jego następcą. Kondukt żałobny składał się z uczniów szkół: św. Floriana, przemysłowej i dla analfabetów, dalej przedstawiciele Arcybractwa Miłosierdzia

¹⁵⁵ *Ibidem*, s. 100.

¹⁵⁶ *Ibidem*, s. 101–102.

¹⁵⁷ [K. Drozdowski], *Rok 1898*, [w:] [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 102–103.

¹⁵⁸ *Ibidem*, s. 102.

¹⁵⁹ [K. Drozdowski], *Rok 1899*, [w:] [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 103–104. Według przekazów rodzinnych Aleksander Pająk zmarł na zapalenie płuc, a zaraził się od chorych, których – jako członek Arcybractwa Miłosierdzia – odwiedzał kilka dni wcześniej. W gazetach krakowskich („Nowa Reforma”, R. 18: 1899, nr 69 z 24 marca, s. 2; R. 18: 1899, nr 71 z 28 marca, s. 2, „Szkoła. Tygodnik Pedagogiczny. Organ Towarzystwa Pedagogicznego”, R. 31: 1899, nr 12 z 25 marca, s. 197; R. 31: 1899, nr 14 z 8 kwietnia, s. 142–143) zamieszczono obszernie nekrologi, opisano ostatnie dni jego życia, a także wystawienie trumny na widok publiczny w sali szkolnej obitej kirem. Trumnę „pokrywały stopy kwiatów i wieńców [...] odznaczał się wieńiec, złożony przez [...] gminę Prądnik Czerwony”. Towarzystwo Pedagogiczne przekazało na ręce rodziny pismo kondolencyjne. W zbiorach rodzinnych zachowała się klepsydra, druk Drukarni związkowej w Krakowie: „Alexander Pająk dyrektor szkoły św. Floriana, szkoły uzupełniającej przemysłowej i szkoły analfabetów Tow. „Szkoły ludowej” w Krakowie, członek Towarzystwa pedagogicznego, Towarzystwa dla synów nauczycieli, Towarzystwa „Szkoły ludowej”, Towarzystwa św. Wincentego à Paulo i wizytator Arcybractwa Miłosierdzia, przeżywszy lat 65, po krótkiej a ciężkiej chorobie, opatrzony św. Sakramentami, dnia 23 marca 1899 zasnął w Panu. W ciężkim smutku pozostała wdowa wraz z dziećmi i wnukami, zaprasza na wyprowadzenie zwłok, które odbędzie się w sobotę dnia 25 marca b.r. przy placu Matejki, wprost na miejsce wiecznego spoczynku. Nabożeństwo żałobne odprawione zostanie w poniedziałek dnia 27 marca b.r. o godzinie 9 rano w kościele św. Floriana”.

i Banku Pobożnego oraz innych towarzystw, przedstawicieli uniwersytetu, Rady Miejskiej, Rady Szkolnej Okręgowej, kolegów nauczycieli, delegacji z Liszek, Piekar oraz Prądnika Czerwonego i Białego, gdzie w szkołach ludowych uczył Aleksander Pająk. Od szkoły do dworca kondukt prowadził ks. Józef Krukowski, a dalej – do cmentarza – siostrzeniec zmarłego, ks. Władysław Chendyński. Na cmentarzu przemawiał ks. Jan Świętnicki. Nauczyciele ufundowali zmarłemu nagrobek z piaskowca z attyką, na której była pamiątkowa tablica, zwieńczona krzyżem. Niestety nagrobek uległ zniszczeniu w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku.

OSIĄGNIĘCIA SZKOŁY ŚW. FLORIANA

Tomasz Rudnicki propagował w szkole ogrodnictwo i zakładanie szkótek owocowych, za co Towarzystwo Ogrodniczo-Sadownicze we Lwowie odznaczyło go w roku 1875 srebrnym medalem¹⁶⁰.

Za czasów dyrektury Aleksandra Pajaka szkoła dwukrotnie brała udział w wystawach krajowych i dwukrotnie otrzymała brązowy medal i dyplom na pergaminie. Na Wystawie Krajowej Rolniczo-Przemysłowej, Etnograficznej i Sztuki Polskiej w Krakowie w roku 1887 – w głównym pawilonie wystawowym na Błoniach – pokazano „szafkę ze zbiorem do nauk przyrodniczych, mianowicie okazy drzew, nasion, roślin zasuszonych, zwierząt, minerałów, okazy wyrobów z lnu, konopi, bawełny, jedwabiu, ulik z całym wewnętrznym urządzeniem, narzędzia rolnicze”¹⁶¹. Z kolei w roku 1894, na Powszechnej Wystawie Krajowej we Lwowie wystawiono „zbiorek przyborów do objaśniania ustępów do czytania zawartych w książkach szkolnych”. Aleksander Pająk otrzymał za ten „zbiorek” i zorganizowanie pierwszego korpusu wycieczkowego brązowy medal. Wysoka Rada Krajowa przyznała mu ponadto nagrodę w wysokości 30 złr. za udział szkoły w wystawie¹⁶².

W *Historii Szkoły Miejskiej...* opisane są także dzieje szkół, które mieściły się w budynku przy placu Matejki – przemysłowej i dla analfabetów¹⁶³. Pierwszą z nich kierował Andrzej Józefczyk, a następnie Aleksander Pająk. Początkowo znajdowała się w Instytucie Technicznym przy ul. Gołębiej, następnie kolejno w pałacu biskupim i w szkole przy placu św. Ducha. W roku szkolnym 1882/1883

¹⁶⁰ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 163. Podobną działalność prowadził Aleksander Pająk. Ucząc w szkole w Liszkach, założył szkótkę drzew owocowych oraz wydał książkę: *Krótką nauka chowu zwierząt domowych ułożoną w pytaniach i odpowiedziach dla młodzieży uczącej się w szkołach wiejskich*, Kraków 1870. J. Wnęk, *Popularyzacja wiedzy rolniczej w Galicji*, „Galicja, Studia i Materiały. Czasopismo Instytutu Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego”, t. 1, 2015, s. 85.

¹⁶¹ [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 58.

¹⁶² *Ibidem*, s. 62, 91.

¹⁶³ *Ibidem*, s. 59, 91–92, 108.

uczęszczało do niej 782 uczniów, dlatego uczniowie zostali rozmieszczeni w różnych szkołach: przy placu Matejki, przy placu św. Ducha, na Smoleńsku i na Kazimierzu. Lekcje w szkole przemysłowej przy placu Matejki odbywały się: w tygodniu – wieczorami, od dziesiętnastej do dwudziestej trzydzieści, a w niedzielę – przed południem, od dziesiątej do dwunastej.

Jak czytamy w „Nowej Reformie”¹⁶⁴, Aleksander Pająk założył „dla młodzieży rzemieślniczej księgozbiorek, z którego uczniowie korzystają”, a za swoje zasługi otrzymał pisemne podziękowanie od kardynała Albina Dunajewskiego. Uczniowie szkoły przemysłowej pokazali swoje rysunki i prace na wspomnianej już wystawie w Krakowie w roku 1887, za co otrzymali brązowy medal i pergaminowy dyplom. Na zakończenie roku szkolnego, 20 maja 1900 r. urządzono wystawę prac pisemnych i rysunkowych klas prowadzonych przez nauczycieli Jana Szpakowskiego i Franciszka Żmudę.

Szkoła dla mężczyzn analfabetów powstała z inicjatywy Aleksandra Pajaka, który w *Historii Szkoły Miejskiej...* pisał: „[...] z myślą założenia takiej szkoły nie odważyłem się nikomu zwierzyć z tego powodu, że byłem zdania, że myśl taka łatwiej się przyjmuje, jeżeli ją kto inny – nie ja – podejmuje”¹⁶⁵. Ostatecznie stworzenie takiej szkoły zaproponował ks. Tadeusz Chromecki, przewodniczący pierwszego koła męskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej. Szkołę otwarto 3 maja 1896 r.¹⁶⁶ Zapisało się 26 mężczyzn w wieku od 21 do 49 lat, a na otwarciu był prezydent Krakowa Józef Friedlein. Aleksander Pająk, który został kierownikiem tej szkoły, w przemówieniu, „[...] wyraził radość, że ulubiona myśl jego w życie wchodzi [...]”. Wśród nauczycieli byli: ks. Franciszek Prezentkiewicz, Julian Krókowski, Stanisław Wajda, Jan Turek i Jan Szpakowski. Otwarto dwa oddziały. Lekcje odbywały się w niedziele i święta – od trzeciej do piątej po południu, a uczono religii, rachunków, czytania i pisania. W roku 1898 było już 90 uczniów, szkoła została podzielona na trzy klasy, a do nauczycieli dołączył Jan Dreziński. W roku szkolnym 1898/1899 szkoła miała trzy klasy, 72 uczniów, a lekcje odbywały się w niedziele i święta po południu, od drugiej do czwartej trzydzieści. Nauczycielami byli wówczas: ks. Józef Piechnik, Jan Dreziński, Stanisław Wajda i Jan Szpakowski. W roku 1900 w szkole były tylko dwie klasy, ale zapisało się 83 uczniów w wieku 15 do 50 lat – rzemieślników, wyrobników, robotników fabrycznych, służących, stróżów, woźnych, pomocników w urzędach. W szkole uczyli: ks. Jerzy Piechnik, Jan Dreziński, Stanisław Wajda, a kierownikiem „bezpłatnym” był Karol Drozdowski.

¹⁶⁴ „Nowa Reforma”, R. 18: 1899, nr 71, s. 2.

¹⁶⁵ [A. Pająk], *Początkowa szkoła dla dorosłych płci męskiej*, [w:] [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej...*, *op. cit.*, s. 91–92.

¹⁶⁶ M. Stępowski, *op. cit.*, s. 85.

ANEKS

[T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej*

Rękopis, który zachował się w krakowskiej Szkole Podstawowej nr 7, im. Wojska Polskiego (ul. Spasowskiego 8), pisany jest atramentem na papierze, liczy 186 stron. Oprawiony jest w skórę z tłoczonym, złożonym napisem: *Historia Szkoły przy św. Floryanie na Kleparzu w Krakowie*. Wyklejka oprawy jest papierowa, ozdobna, w lewym górnym rogu przyklejona niewielka karteczka z napisem: *R.D. Horowitz. Buchbinder in Krakau*. Na kilku początkowych stronach widnieje numeracja zapisana atramentem, pozostałe strony są bez numeracji. Obecną numerację wpisano ołówkiem w roku 2023. Rękopis zawiera: historię szkoły spisaną przez Tomasza Rudnickiego w latach 1870–1871 oraz kopie różnych dokumentów, przepisane jego ręką. Autor nie umieścił swojego nazwiska w tytule rękopisu. Na pustych stronach znajdują się uzupełnienia historii szkoły, wpisywane na bieżąco w latach 1873–1900 przez kilka różnych osób. Rozpoznać można między innymi pismo Tomasza Rudnickiego, Aleksandra Pająka i Karola Drozdowskiego. W tekście i na marginesie znajdują się uzupełnienia wpisane atramentem rękami: Aleksandra Pająka, „trzecią”, „czwartą”, Karola Drozdowskiego, oraz ołówkiem – „ręką szóstą”. Sześć tytułów zapisanych jest przez Tomasza Rudnickiego wersalikami przypominającymi litery odkute w kamieniu. Pozostałe tytuły pisane są wersalikami pogrubionymi, ozdobnymi, także przez Tomasza Rudnickiego. Dziewięć inicjałów wykonanych zostało atramentem przez Tomasza Rudnickiego, jeden „ręką trzecią”. Rękopis zawiera także 12 tabel. W opracowaniu zachowano pisownię i ortografię oryginału.

Szkola N.7

[strona b. nru, napis ołówkiem „ręką szóstą”]

[T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej* [napis częściowo wersalikami pogrubionymi].

W dopełnieniu postanowienie Wys. c.k. Komissyi Namiestniczej z dnia z 2 stycznia 1864, do L.30919 w Kurendzie szkolnej na miesiąc styczeń 1864 pod L. 50 [...] skreśla się w księdze Historię szkoły miejskiej u św. Floryjana na Kleparzu L 155 /129 Gm. 7 założonej w r. 1187.

[strona 1, il. 1].

[Dzieje szkoły zostały podzielone na okresy, s. 2].

I. Od roku 1493 do 1780, od czasu do którego sięgają wiadomości dokumentalne wiadomości [...] do [...] reformy Akademii Krakowskiej przez ks. Hugo Kollqataja dokonanej

II. Od 1789– 1796 od [...] wprowadzenia pierwotnego c.k. Rządu austriackiego

III. Od r. 1796 do r. 1809 [...] do Księstwa Warszawskiego

IV. Od roku 1809–1817 [...] do ogłoszenia bytu Wolnego Miasta Krakowa i Jego Okręgu

V. Od r. 1817– 1848 [...] do powtórnego wprowadzenia władz c.k. Edukacyjnych do tutejszej krainy

VI. Od r. 1848–1867 t.j. od ustanowienia władz austriackich [...] do oddania szkoły tej pod zarząd Gminy Miasta Krakowa

VII. Od r. 1867 t.j. od czasu zarządzania tą szkołą i administracji przez Wysoką Radę Król. Główną Miasta Krakowa

od. r. 1900 [napis ołówkiem] 8. [napis atramentem „ręką szóstą”, s. 3]

A.

Założenie szkoły

Okres I.

Kościół Św. Floryjana na Kleparzu...

[Inicjał K ozdobny, w tle rysunek kościoła św. Floriana. Zapisane numery strony 4, 5, 6, wprowadzone 6–8, il. 2].

Okres II.

Po zaprowadzeniu reformy w akademii Krakowskiej [...].

[Inicjał P ozdobny zwieńczony koroną, w tle dwie tarcze herbowe z Orłem polskim i Pogonią. Zapisany numer strony 7, wprowadzony 9, il. 3].

Okres III.

Za czasów pierwotnego c.k. Rządu austriackiego (1796–1809) [...].

[Inicjał Z ozdobny, w tle tarcza herbowa z Orłem austriackim w koronie cesarskiej, który w pazurach trzyma jabłko i miecz, u góry chorągiewka polska. Zapisany numer strony 8, wprowadzony 10, il. 4].

Okres IV.

Za czasów Księstwa Warszawskiego (1809–18170) [...].

[Inicjał Z ozdobny, w tle Syrena, herb Warszawy. Zapisane numery stron 9–10, wprowadzone 11–12, il. 5].

Okres V.

Za czasów Woln. M. Krakowa i Jego Okręgu (1817–1848) [...].

[Inicjał Z ozdobny, w tle herb Krakowa zwieńczony koroną cesarską. Zapisany numer strony II, wprowadzone 13–17, il. 6].

Okres VI.

Szkoła pod nauczycielem Karpielowskim [...].

[Inicjał S ozdobny, w tle Orzeł polski w koronie. Zapisane numery stron 20–21, wprowadzone 17–25, il. 7].

Okres VII.

Tak urządzona szkoła Św. Floryana pozostała aż do r. 1867 [...].

[Inicjał T ozdobny, w tle Kruk – Korwin herb Węgier – u dołu dwie korony. Data 6 lutego 1871, podpisy Tomasza Rudnickiego i Antoniego Marfiewicza, Radnego miasta Krakowa i Dozorca Szkół Miejskich, s. 25–31, il. 8].

Powyższy spis historyczny [...] czytał z uwagą

Dozór Szkół Ludowych Okręgu Przedmiejskiego. Kraków 14 lutego 1871

[Podpis ks. Zygmunt Wołek. Pieczęć okrągła Dozoru Szkół Dystryktu Przedmiejskiego w Krakowie, s. 31].

Według zawiadomienia Prześwietnego Magistratu z dnia 2 Lutego 1871 [...] z dniem 15 Maja 1871 [...] rozpoczęły swą czynność Rady Szkolne Okręgowe. Także Rada dla Miasta Krakowa, pod której dozór i szkoła tutejsza należy [...]

[Podpisy: prezydenta Krakowa Józefa Dietla, Józefa Majera, Hipolita Seredyńskiego, Wincentego Jabłońskiego, Stanisława Kopacza, Stefana Muczkowskiego, Szymona Samelsohna, Fryderyka Skobela, ks. Zygmunta Wołka, s. 31–32].

[Opisy ważniejszych wydarzeń w szkole w latach 1873–1880. Tekst pisany ręką Tomasza Rudnickiego, nazwiska wpisane później pismem ozdobnym, ciemniejszym atramentem].

Dnia 5 Maja 1871 r. w tutejszym kościele parafialnym Św. Floryana odbył się obrzęd poświęcenia sztandaru szkolnego, którego fundatorem był Tomasz Rudnicki [...]

[Inicjał D ozdobny, w tle sztandar, drzewce zwieńczone gałąką z Orłem polskim pod koroną. W tekście wymienione osoby, które brały udział w uroczystości, m.in. ks. Józef Wilczek, Stanisław Mieroszewski, Julian Muczkowski, Helena z Sierakowskich Husarzewska, Michał Schmidt, Elżbieta z Müllerów Exter, Adolf Aleksandrowicz, Marianna Głowacka, Hipolit Seredyński, Ksawera z Majewskich Kosińska, Władysław Biesiadecki, Kornelia Kochończyk, Sobiesław Mieroszewski, Jadwiga Husarzewska. Nazwiska zapisane pismem ozdobnym. Podpisy uczestników, s. 33–35, il. 9].

Uroczystość w szkole miejskiej u Św. Floryana na Kleparzu w Krakowie na pamiątkę czterechsetletniego obchodu urodzin Mikołaja Kopernika w dniu 18. i 19 Lutego 1873.

[Inicjała U ozdobny, w tle globus, s. 36–38, il. 10].

Mowa

wygłoszona przez Frączkiewicza ucznia 2. kl. szkoły miejskiej u św. Floryana [...]

[s. 38–40]

Wiersz

ulożony przez Tomasza Rudnickiego [...], a odśpiewany w kwartecie przez nauczycieli i uczniów... 19° lutego 1873 [s. 40–41]

W dniu 15 o Marca. r.b. [...] został Dyrektorowi tej szkoły P. Tomaszowi Rudnickiemu [...] wręczony medal srebrny udzielony przez zarząd Towarzystwa ogrodniczo sadowniczego we Lwowie [...] [s. 41–42]

W myśl rozporz. Wysokiej c.k. Rady Szkolnej Krajowej [...] 11 Czerwca i 20 Września 875 [...]

[Rozporządzenie dotyczące uposażenia Tomasza Rudnickiego i nauczycieli Tomasza Klimondy i Józefa Balcarczyka, s. 43–45].

Działo się w Krakowie w nowej szkole miejskiej N° 114 na Kleparzu dnia 7° września 1878.

[Przekazanie szkoły Radzie Szkolnej Okręgowej przez prezydenta Krakowa Mikołaja Zyblikiewicza. Nazwiska uczestników wpisane później ozdobnym pismem, s. 46].

Poświęcenie szkoły nowej na Kleparzu.

Dnia 19. września 1878 r. [...]

[Tytuł zapisany ozdobnymi wersalikami. Podpisy osób, które brały udział w uroczystości, s. 47–51].

Obchód srebrnego wesela czyli dwudziestopięcioletniej rocznicy zaślubin Najjaśniejszego Państwa w dniu 24. kwietnia 1874 roku.

[Tytuł pisany ozdobnymi wersalikami, s. 52–53].

Przyjazd Najjaśniejszego Monarchy Franciszka Józefa Cesarza Austrii, Króla Węgier ect. ect.,

Dnia 1. kwietnia 1880 [...].

[Tytuł pisany ozdobnymi wersalikami, s. 50–51. Tekst przeczytał i podpisał 8 kwietnia 1882 Stanisław Olszewski c.k. krajowy inspektor szkół, s. 53–54].

[Od s. 54 tekst pisany ręką Aleksandra Pająka].

Z początkiem roku szkolnego 1878/9 otwarta została osobna szkoła żeńska pospolita (Xa) [...] kierownik szkoły Tomasz Rudnicki [...]

Wskutek rozporządzenia c.k. Rady szkolnej Okregowej z dnia 1 maja 1879 oddał p. Tomasz Rudnicki kierownictwo [...] tej szkoły [...] p. Leokadyi Cerchowej dnia 11 maja 1879.

Orzeczeniem z dnia 11 września 1883 [...] raczyła [...] Rada szkolna krajowa przeistoczyć tutejszą trzech klasową szkołę w czteroklasową [...]

Popisy publiczne roczne [...] 1884 [...] zastąpione uroczystością szkolną [...].

Do wychodków prowadziły drzwi wprost z korytarza [...] wybudowano ganki drewniane, nakryte, oszklone, z których prowadzą drzwi do wychodków. Roboty te wykonano w lutym i marcu 1884 [...] [s. 54–56].

Rok 1887

[pismo ozdobne]

Akt pożegnalny [...] dwóch nauczycieli [...] Józefa Balcarczyka i Ludwika Peszkowskiego [...] Pożegnalna ta uroczystość [...] zarządzona przez Aleksandra Pająka dyrektora [...].

[Inicjał A ozdobiony liśćmi akantu. Tekst pisany „ręką trzecią”, nazwiska wpisane w wolne miejsca pismem ozdobnym, s. 56–58, il. 11].

Nastąpiło odśpiewanie przez dzieci umyślnie na ten cel napisanej piosenki przez Maryana Rudnickiego [...] melodię [...] i wiersz [...] [Nuty i tekst]

*Więc porzucacie te nasze progi?
I odchodzicie w połowie drogi.
Nas zasmuconych tu zostawianie
Konieczne zatem dziś nas żegnacie?
Więc w przykry czas: Zgam Was
Smutek czytajcie na naszym czole.
Szczęścia Wam życzym [sic!] przy innej szkole
Niechaj Opatrzność siły Wam doda
Nie z Wami w parze obcuje zgoda!
Gdy taki czas
Żegnamy Was!
Wdzięczność przyjmijcie za Wasze trudy
Która schowamy, oś bez obłudy!
Niech Was kochają inni uczniowie
I niech Wam sprzyja najlepsza zdrowie!
Gdy taki czas
Żegnamy Was!*

W dwa tygodnie potem [...] fotografowanie się klasami wszystkich dzieci [...] przez przejeźdnego wiedeńskiego fotografa Tomaszczyka [...] zaprosił p. dyrektor Pająk na umówiony czas p.p. Balcarczyka Józefa i Peszkowskiego Ludwika.

W dniu 27 czerwca odbyła się uroczystość zakończenia roku szkolnego [...] Przy końcu uroczystości kierownik szkoły Aleksander Pająk w przemówieniu żegnał Woźnego Tadeusza i Hannytkiewicza Edwarda, którzy zostali stałymi nauczycielami [...] [Ręka Aleksandra Pająka, s. 58].

W miesiącu wrześniu i połowie października 1887 odbyła się w Krakowie krajowa wystawa rolniczo przemysłowa i sztuki polskiej [...] dała szkoła szafkę ze zbiorem do nauk przyrodniczych [...] zbiorów ten był umieszczony w głównym pawilonie [...] Wystawcą jego był kierownik Aleksander Pająk. Za ten zbiorek przyznał komitet wystawy [...] brązowy medal i wręczył go kierownikowi szkoły wraz dyplomem na pergaminie, które oprawione w ramkach zawieszono w kancelarii szkolnej [Ręka Aleksandra Pająka, s. 58].

Od 1 września 1884 roku umieszczono w tutejszym budynku szkolnym początkową szkołę przemysłową [...] pod dyrekcją Aleksandra Pająka. Nauka [w tygodniu] od godziny 7 do 8, ½ wieczór – i w niedzielę od godziny 10 do 12 przed południem [...] Na krajowej wystawie przedłożyła początkowa szkoła przemysłowa na Kleparzu rysunki i piśmienne prace uczniów, za które komitet przyznał jej brązowy medal [...] [Ręka Aleksandra Pająka, s. 59].

Rok 1888

Dnia 1 stycznia w wieczór oświetlono budynek szkolny na cześć uroczystości 50letniego jubileuszu kapłaństwa [...] Leona XIII.

Ponieważ w pierwszych dniach stycznia panowały silne mrozy 31.4 stopni C poniżej zera, młodzież szkolna była wolna od nauki [...] [Ręka Aleksandra Pająka, s. 59].

Dnia 10 lutego żegnało grono nauczycielskie i uczniowie I klasy oddziału niższego nauczyciela p. Paszczę Pawła [...] otrzymał prezentę na starszego nauczyciela [...] do I szkoły pospolitej w Krakowie [...].

Dnia 30 czerwca uroczyste zakończenie roku szkolnego [...]. Przy końcu uroczystości żegnał kierownik szkoły p. Klimunta Jana młodszego nauczyciela, który przeznaczony został na posadę rzeczywistego nauczyciela w III szkole pospolitej w Krakowie [Ręka Aleksandra Pająka. Tekst przeczytał i podpisał: 16.11.1889 Stanisław Twaróg, s. 60].

Rok 1889

Dnia 27 czerwca [...] zakończenie roku szkolnego [...] Dr Józef Żuliński [...] podał projekt zaprowadzenia przy szkołach po większych miastach korpusów wakacyjnych, w których uczniowie podczas wakacji pod nadzorem nauczycieli używali na wycieczkach poza miasto świeżego powietrza, różnych zabaw, oddawali się grom i ćwiczeniom gimnastycznym [...]. W roku bieżącym [...] porucił urządzenie jego Aleksandrowi Pająkowi [...]. Pierwszą wycieczkę dnia 6 lipca [...] [Ręka Aleksandra Pająka, s. 60–61].

Rok 1890

Dnia 27 czerwca odbyło się zakończenie roku [...]. Przy końcu uroczystości żegnał kierownik szkoły p. Józefa Parczyńskiego, młodszego nauczyciela [...] otrzymał posadę rzeczywistego nauczyciela [...].

W wieczór tego dnia odbyło się oświetlenie miasta, a więc i budynku szkolnego [...] Biskup Albin Dunajewski został kardynałem.

Dnia 4 lipca odbył się pogrzeb [...] Adama Mickiewicza. Pochód odbywał się ulicą Warszawską przez plac Matejki. Młodzież [...] z nauczycielami ze sztandarami stała w szpalerze przed budynkiem szkoły [Ręka Aleksandra Pająka, s. 61–62].

Rok 1892

W budynku szkolnym odbyły się większe naprawy [...] [Ręka Aleksandra Pająka, s. 62].

Rok 1893

W dniach 4–5 lipca odbyło się w Krakowie walne zebranie Towarzystwa Kólek rolniczych [...].

Przeształcenie szkoły na sześcioklasową [...] o jednym nauczycielu kierującym, trzech nauczycielach starszych, dwóch nauczycielach młodszych [...].

Ustanowienie etatu nauczycieli [...] [Ręka Aleksandra Pająka, s. 62].

Rok 1894

W tym roku odbyła się we Lwowie wystawa krajowa powszechna [...]. Na wystawę wysłała tutejsza szkoła zbiorek przyborów potrzebnych przy objaśnianiu ustępów do czytania, zawartych w książkach szkolnych. [...] kierownik szkoły otrzymał brązowy medal, tak za ten zbiorek jakoż za zorganizowanie korpusów wakacyjnych [Ręka Aleksandra Pająka, s. 62].

*B.**Dokumenta dotacyjne.*

[Kopie dokumentów łacińskich i pisanych po niemiecku oraz pism Magistratu krakowskiego i prezydentów Krakowa do Tomasza Rudnickiego, dotyczących nominacji oraz uposażenia nauczycieli. Tytuł zapisany wersalikami przypominającymi litery odkute w kamieniu. Ręka Tomasza Rudnickiego, s. 63–89. Na stronie 81 wpisany nr 15].

Schola

Habet Ecclesia Sancti Floriani scholam [...] Scholam autem muratam aedificatam Dominus Gregoriue de Lubranca [...] Anno [1493] [...]

[Odpis Jana Pietrzykowskiego kanonika krakowskiego, 1856 rok].

Schola

Schola [...] murata [...] sub directione [...] actuali Magistri ea Alma Universitate... Proventus Magistrii sunt [...] de villa Skavce [...].

[Fragment wizytacji biskupa Kazimierza Łubieńskiego 1711 rok, odpis Jana Pietrzykowskiego kanonika krakowskiego, 1867 rok].

Wyciąg z dokumentu starego w aktach kościoła św. Floryana [...] 1791.

*&. XII**De scholis Parochialibus et aliis.*

Szkola Ś. Floryana fundowana przez Miechowitę, Kanonika Krakowskiego... 1755 i w r. 1768 ogniem spalona [...] studenci [...] rzędzili się prawami od Akademii przepisany [...] Od 1776 [...] studentów na tej szkole nie masz prócz młodzieży i dziewcząt osobno się uczących [...] nauczycielem jest człowiek świecki [...] Fundusz tej szkoły [...] na kamienicy Matuszowa zwanej przy bramie Ś. Floryana [...] Cocordarae de verbo Andras Golda.

*B**Dokumenta dotacyjne*

[Tytuł pisany wersalikami pismem przypominającym litery odkute w kamieniu].

Wyciąg z księgi secesyjnej szkoły Św. Floryana N° 3 – Dnia 13° Sierpnia 1813 r. [...].

[Ustanowienie pensji rocznej nauczyciela 1000 złp. oraz kwoty na potrzeby szkoły]

[Kopie pism c.k. zarządu szkołami ludowymi, Magistratu krakowskiego i Rady Szkolnej Okręgowej Miejskiej, Prezydenta Krakowa w języku niemieckim i polskim, z lat 1856, 1858, 1863, 1870, 1871/1872, 1875, 1876, dotyczące wysokości pensji nauczycielskich Tomasza Rudnickiego, Józefa Balcarczyka, Józefy Rudnickiej, Tomasza Klimondy oraz Jana Szutkiewicza. Podpisy: Cholewkiewicz, ks. Eugeniusz Tupa, Strzelecki, Bernowski, Szlachtownski, J. Uszewski, Józef Dietl, Seredyński, Zyblikiewicz, Twaróg].

[Dokończenie tekstu dotyczącego wystawy krajowej we Lwowie 1894. Ręka Aleksandra Pająka, s. 91–92].

Rok 1895

Z braku poparcia [...] upadła [...] organizacja korpusu wakacyjnego [...].

Rok 1896

Rozporządzeniem z dnia 6. maja 1876 [...] zniosła Rada Szkolna Okręgowa Miejska nazwę tutejszej szkoły „szkoła imienia św. Floryana” [...] otrzymała tutejsza szkoła w myśl reskryptu [...] Rady Szkolnej Okręgowej we Lwowie z dnia 7 maja 1896 nazwę „szkoła pospolita im. św. Floryana”.

Początkowa szkoła dla dorosłych płci męskiej

[Ręką Aleksandra Pająka. Na marginesie dopisek Karola Drozdowskiego o uczczeniu 7 maja 1896 stulecia urodzin Stanisława Jachowicza, s. 92].

Jubileusz Dyrektora.

[Czterdziestolecie pracy nauczycielskiej Aleksandra Pająka, 31 grudnia 1896, tekst pisany „ręką czwartą”, s. 92–98].

Rok 1897

W roku 1896/7 szkoła analfabetów dzieliła się na dwie klasy [...] [Nauczyciele: Jan Szpakowski, Julian Krókowski, Stanisław Wajda, Franciszek Prezentkiewicz, Jan Turek]

[Informacja o jubileuszu 40-lecia pracy nauczyciela Tomasza Klimondy oraz o nagłej śmierci Bolesława Filińskiego i jego pogrzebie w Przemyślu. Ręka Karola Drozdowskiego, s. 98–100].

Rok 1898

W roku 1897/8 szkoła analfabetów dzieli się na trzy klasy [...]

Dnia 12. czerwca 1898 roku odbyło się uroczyste nabożeństwo w kościele Najświęt. Maryi Panny z powodu setnej roczny urodzin z Tańskich Hofmanowej.

Dnia 16 czerwca 1898 r. [...] w budynku szkolnym uroczystość Mickiewiczowska.

Dnia 2. grudnia 1898 odbyła się uroczystość szkolna z powodu 50letniego [...] panowania... Franciszka Józefa I [...] [Ręka Karola Drozdowskiego, s. 101–102].

Rok 1899

Dnia 13 marca 1899 r. wieczorem, zachorował w szkole Aleksander Paják [...] zmarł 23 marca [...] Pogrzeb odbyty 25 marca zgromadził kilkutyśięczny zastęp młodzieży i publiczności [...].

Kierownictwo zakładu porzuciła Rada Szkolna Okręgowa [...] z dn. 9 kwietnia 1899 L. 465 Karolowi Drozdowskiemu [...].

Szkoła analfabetów liczyła w r. 1898/9 trzy klasy [...]. Uczniów zapisało się 72, z nich klasyfikowano 53 [...]. [W szkole uczyli ks. Józef Piechnik, Jan Dreziński, Jan Szpakowski, Stanisław Wajda].

[...] Rada Szkolna Okręgowa [...] z dn. 3 lipca 1899 r. zorganizowała w miejsce dotychczasowej szkoły ludowej [...] im. św. Floryan trzyklasową szkołę wydziałową męską połączoną pod wspólną dyrekcją z czteroklasową szkołą pospolitą męską [...].

Tymczasowym dyrektorem szkoły mianowała Rada Szkolna Okręgowa [...] 12. września 1899 Karola Drozdowskiego [...].

Szkoła tutejsza przeszła w r. 1899/1900 ciężkie bardzo czasy, uczniów było bowiem bardzo dużo a nauczycieli i ubikacji brak. Wpisy dopisywały bo do kl. I. posp. zapisało się 100 uczniów. [...] z mieszkania ś.p. dyr. Pająka przybyła... jedna sala naukowa [...] [Ręka Karola Drozdowskiego, s. 103–106].

Rok 1900

[Pożegnanie inspektora Stanisława Twaroga i wprowadzenie na jego miejsce Juliana Maciołowskiego].

W dniu 9 kwietnia 1900 r. zwiedzał klasy wydziałowe szkoły [...] Mieczysław Zaleski c.k. inspektor krajowy [...] i Julian Maciołowski. Obaj goście przysłuchiwali się lekcjom pp. Karola Drozdowskiego, Mieczysława Gotkiewicza, Jana Szpakowskiego, Jana Drezińskiego i Stanisława Tycy.

Uroczyste zakończenie roku w szkole uzupełniającej przemysłowej odbyło się 20. maja 1900 r.

Szkoła analfabetów dzieliła się w r. 1899/1900 początkowo na trzy klasy, a z dniem 1. lutego 1900 r., poleciło Towarzystwo szkoły ludowej [...] prowadzić naukę tylko w dwóch oddziałach. Uroczyste zakończenie roku odbyło się w dniu 24. czerwca 1900r. [...].

Uroczyste zakończenie roku szkolnego w szkole Wydziałowej odbyło się w dniu 27 czerwca 1900 r. [...] [Ręka Karola Drozdowskiego, s. 106–109].

C.

Przedmioty naukowe.

[Ręka Tomasza Rudnickiego, s. 113–115]

Według wykazów szkoły S. Floryana [...] od roku 1818/19 były w tejże szkole następujące przedmioty naukowe: Zgłoskowanie [...] Pisanie zgłosek [...] pisanie pol. niem., Religia, Rachunki, Czytanie, Początki języka łacińskiego, Pierwsze działano arytmetyki.

Jaki był język wykładowy o tym nigdzie wzmianki nie ma [...].

Od roku 1822 [...] Poznanie zgłosek, Zgłoskowanie, Czytanie, Pisanie, Nauka Religii, Nauka Moralna, Pisownia, Deklamacja bajek Krasickiego, Arytmetyka.

Od 1836 [...] [dochodzą rysunki techniczne, geografia, nauka o zdrowiu, ogrodnictwo]. Wzręczach do handlu i rzemiosł.

Od 1844 [...] Ziemiopismo, Rysunki, Wiadomości gospodarczo przemysłowe, Roboty kobiece ręczne.

Od 1856 [...] [Podział na trzy klasy; we wszystkich klasach rysunki. W klasie II pisanie i początki gramatyki polskiej i niemieckiej, tłumaczenia, Nauka poglądu, śpiew. W klasie III Ustne wyrażanie polskie i niemieckie, czytanie polsk. i niem. z opowiadaniem, geografia].

Od roku 1868 należy do przedmiotu nadobowiązkowego także gimnastyka, a od roku 1870 Historia dziejów ojczystych. Jakie Władze i z jakich przyczyn zmiany te w przedmiotach naukowych poczyniły, nie da się z żadnych powziąć źródeł [...]. Także pod względem nauki języka, widzieć się daje niejakiś popieranie narodowości w odezwie Wys.c.k. Namiestnictwa we Lwowie z dnia 13 sierpnia 1861 L. 51206, które rozporządza, aby w szkołach trywialnych niemieckich dopiero w klasie 3ciej naukę niemieckiego udzielano, a w szkołach niemieckich wiejskich dwóch lub trzyklasowych nauki niemieckiego jako obowiązkowego wcale zaniechanym być może. Od 1870 [...] nauka rysunków i śpiewu we wszystkich 3 klasach.

D.

Książki Naukowe.

[Kopia pisana ręką Tomasza Rudnickiego, z uwagami dotyczącymi wprowadzenia i zniesienia tych książek. Daty 1852, 1860, 1870, 1875, s. 121–124].

[Tabela podzielona na trzy części]

Do przedmiotu. Używano książki. Uwagi. w klasie książki pod tytułem. Uwaga

Rok 1842 [...] [Z tytułów wymienione m.in.: Nauka czytania i pisanie polskiego od r. 1842; Bajki Krasickiego]

Rok 1855. [Z tytułów wymienione w klasach: I. Abecdló ruchomé podgląd obrazkowy Tomski; II. Gramatyka mała Suheckiego; III. Historia biblijna z drzeworytami Schustera].

[Brak daty. Z tytułów wymienione w klasach: I Elementarz polski z drzeworytami Sereyńskiego; II, III Pierwsza i druga książka do nauki czytania, Wiedeń 1870. Zbiór pieśni dla młodzieży przez Tomasza Rudnickiego, Bochnia 1853. Gdy brak książki do geografii, nauczyciel ma przygotować tekst, którego uczniowie uczą się z pomocą mapy. W klasie III. Początki języka niemieckiego Wojnarskiego, 1871. W nauce rachunków polecano: Tablice ścienne miar i wag metrycznych Moźnika].

E.

Przełożęństwo Szkoły.

[Kopia pisana ręką Tomasza Rudnickiego, s. 129–131].

Za czasów pierwszego c.k. Rządu austriackiego (1796–1809) Dyrektor szkoły głównej wydziałowej [...] czuwał [...] nad porządkiem szkół miejskich w Krakowie [...].

Za czasów Wielkiego Księstwa Warszawskiego (1809–1817) szkoła ta była pod Nadzorem [...] Dozoru Głównego Departamentu krakowskiego [...].

Od 5^{go} października 1826 została ustanowiona Kuratoria Jeneralna Instytutów Naukowych W.M. Krakowa i jego Okręgów [...]. Po zawieszeniu Kuratorii Jeneralnej 1831 przeszły szkoły [...] pod zarząd Dozoru Głównego Szkół Początkowych [...]. Dozór Główny był czynny aż do r. 1845 [...] pod Najwyższym Nadzór Komisarza Rządowego Instytutów Naukowych oddany [...]. 2^{go} grudnia 1848 przeszły szkoły początkowe pod zarząd Uniwer. Jagiell. pod który do 8^{go} stycznia 1852 zostały. W tymże roku ustanowiony został Nadzór Szkół Ludowych [...]. Na koniec w r. 1868 ustanowiona została Wysoka Rada Szkolna Krajowa [...] [dopisek ręką Aleksandra Pająka: rozpoczęła swe urzędowanie w styczniu].

Okręgowe i miejscowe Rady Szkolne.

Miejscowa Rada Szkolna składa się z reprezentantów kościoła, szkoły i gminy. Okręgowa Rada Szkolna [...] z naczelnika [...] politycznej władzy [...] duchownego każdego wyznania [...] i dwóch mężów fachowych w zawodzie nauczycielskim. W miastach posiadających własny statut

(Kraków, Lwów) przewodniczącym Rady Szkolnej Okręgowej jest burmistrz miasta. Pierwszym przewodniczącym w Radzie Szkolnej Okręgowej Miejskiej był Dr Józef Dietl [...] [Tekst dopisany ręką Aleksandra Pająka, s. 131–132].

E. 1.

Dyecezyalny nadzór szkół.

[Ręka Tomasza Rudnickiego, s. 139].

E. 2.

Radca szkolny i inspektor szkół lud.

[Ręka Tomasza Rudnickiego, uzupełnienia ręką Aleksandra Pająka, s. 141].

E. 3.

Dystryktowy Dozorca szkół.

[Ręka Tomasza Rudnickiego, s. 142 dopiski i uzupełnienia ręką Aleksandra Pająka, s. 145. Uzupełnienia „ręką czwartą” i Karola Drozdowskiego, s. 146].

E.4.

Pleban.

[Ręka Tomasza Rudnickiego, s. 151–156, uzupełnienia Karola Drozdowskiego 1900 r., s. 156].

E. 5.

Katecheta.

[Ręka Tomasza Rudnickiego, s. 159, uzupełnienia Karola Drozdowskiego, s. 160].

E. 6.

I. Nauczyciel samodzielny.

[Ręka Tomasza Rudnickiego, uzupełnienia ręką Aleksandra Pająka, s. 163, oraz Karola Drozdowskiego, s. 164, il. 12].

Banasiewicz Marcin był w roku 1812 nauczycielem elementarnej szkoły u ś. Barbary klasę objął ks. Kanonik Stanisław Choynowski od r. 1812 [...] Banasiewicz otrzymał posadę w szkole na Kleparzu w miejsce mieszkalnego Zajączkowskiego [...] 12/2 1871. A. Pajak [Dopisek na marginesie, s. 164].

E. 6

II. Nauczyciele i nauczycielki.

[Tabela podzielona na trzy części: *Liczba, Nazwisko, Uwaga*. Ręka Tomasza Rudnickiego, s. 170, ręka Aleksandra Pająka, s. 170–172, oraz Karola Drozdowskiego, s. 172].

III. Pomocnicy i pomocnice.

[Tabela podzielona na trzy części: *Liczba, Nazwisko, Uwaga*. Ręka Tomasza Rudnickiego, s. 179–191, ręka Aleksandra Pająka, s. 181–183, uzupełnienia Karol Drozdowski, s. 183].

E. 7

Świecki Miejscowy Dozorca Szkoły.

[Ręka Tomasza Rudnickiego, s. 185].

INDEKS OSÓB

(Nazwiska rektorów, kierowników, dyrektorów, nauczycieli i nauczycielek oraz uczniów występujące w rękopisie [T. Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej*. Układ nazwisk chronologiczny według działalności w szkole, do roku 1900)

Rektorzy, kierownicy i dyrektorzy szkoły

Wacław, 1423	Szymon Piotr Kmicieński, 1680–1683
Walenty Majewski, 1607–1612	Jab Szymon Dunicz, 1677–1687
Andrzej Gędziński, 1608–1615	Jan Podzarowski, 1685
Wawrzyniec Świczkowicz, 1610–1623.	Łukasz Sapiewicz, 1686–1691
Wojciech Śmiałecki ?	Marcin Grudniewicz, 1691–1697
Seweryn Pamazy, 1618–1626	Bazyli Sawicki, 1694–1704
Maciej Głębocki, 1613–1627	Tomasz Rudnicki, 1856–1882
Mikołaj Ignazy Fatowicz, 1632–1639	Józef Balcarczyk, 1883–1887
Jan Zieliński, 1637–1644	Aleksander Pająk, 1883–1899
Jan Kopciowicz, 1640–1649	Karol Drozdowski, 1894–1900
Szymon Barankowicz, 1666–1673	Józef Parczyński, 1900
Franciszek Kołaczkowicz, 1674–1679	

Bakalarze, katecheci, nauczyciele i nauczycielki, praktykanci

Ignacy Wojciech Kuconiusz, 1611	ks. Piotr Przybyś, 1869
Grzegorz Goliński, 1619	Skaliński Karol, 1868–1869
Honest Wojciech Sronek, 1650	Stanisław Sołtysek, 1868–1870
Stanisław Jastrząbkowicz, 1653–1654, 1662–1663	Tomasz Klimonda, 1870
Tomasz Kostkowski, 1789	Józefa Rudnicka, 1870
Zajączkowski, 1812	Józef Balcarczyk, 1870–1887
Marcin Banasiewicz, 1812–1819	ks. Piotr Nowak, 1871
Franciszek Skaradkiewicz, 1819–1821	Jan Szutkiewicz, 1871–1876
Maksymilian Cercha, 1836–1844	ks. Jan Kolstrąg, 1872
Karpielowski Marcin, 1821–1856	Marian Mędrak, 1872
ks. Maksymilian Sękowski, 1857	ks. Franciszek Partykiewicz, 1873
ks. Ludwik Bereżyński, 1857	Franciszek Maciejowski, 1874–1876
ks. Teofil Miodowicz, 1858	ks. Józef Lambert, 1874, 1877
Ignacy Stankowski, 1859–1863	ks. Józef Gac, 1875
Jan Kukulski, 1859–1863	ks. Józef Drożdż, 1876
Ludwik Kołodziejczyk, 1859–1863	Leokadia Cerchowa, 1878
Karol Skaliński, 1859–1863	Ludomira Podgórska, 1878
Michał Rudnicki, 1860	Józefa Wojnarska, 1878
Marianna Rudnicka, 1860–1866	Franciszek Żmuda, 1878–1885
ks. Jan Świerczewski, 1862	Franciszek Buratowski, 1879
ks. Piotr Kwieciński, 1864	Mikołaj Matakiewicz 1879
ks. Wincenty Piksa, 1864, 1878–1884	Wojciech Guzdek, 1879–1883
Tomasz Rudnicki (Jr), 1865–1866	Jan Ostrowski, 1881–1882
Kołodziejczyk Ludwik, 1865–1868	Paweł Paszcza, 1881–1882
Marcin Zajączkowski, 1868	Andrzej Talapka, 1881–1884
Weiss Józef, 1868	Jan Frej, 1881–1883
Aniela Rudnicka, 1869	Edward Hannytkiewicz, 1882–1883

Marian Rudnicki, 1882–1887
 Michał Rachwał, 1883
 Ludwik Peszkowski, 1883–1884
 Stanisław Biegański, 1884
 Konstanty Pierożek, 1884
 Antoni Herrglotz, 1884
 ks. Jan Babicz, 1884
 ks. Stanisław Heumann, 1885
 ks. Stanisław Żuliński, 1885
 ks. Jan Krupiński, 1885
 Józef Pochwalski, 1885
 Julian Dobrzański, 1885
 ks. Pius Mianowski, 1886
 ks. Jan Stachowicz, 1886
 Julian Kenkowski, 1887
 ks. Jan Stachowicz, 1887
 Tadeusz Woźny, 1887
 Bolesław Filiński, 1887–1897
 Stanisław Nowak, 1887
 Jan Prostack, 1887
 Jan Klimunt, 1888
 Józef (Parszywka) Parczyński, 1888
 Stanisław Szczurowski, 1889
 Jan Głodzik, 1889
 ks. Jan Świątnicki, 1890
 Jan Matak, 1890
 Antoni Juszczyński, 1890
 Antoni Królikowski, 1890
 Aleksander Ździsław Kozłowski, 1890
 Andrzej Budziński, 1891
 Wacław Zajączkowski, 1891
 Roman Sworzeniowski, 1892
 Mieczysław Gotkiewicz, 1892
 Stanisław Wajda, 1892–1896
 Jan Szpakowski, 1892–1896
 Roman Berger, 1893
 Wanda Roguska, 1893–1894
 Helena Donhaiser, 1893
 Walery Krzanowski, 1894
 Władysław Gałczyński, 1894
 Aleksandra Niżyńska, 1894–1895
 Eugenia Kulczycka, 1894
 Zofia Zarzycka, 1894–1896
 Jan Niemiec, 1895–1896
 Józef Zubrzycki, 1896
 ks. Stanisław Prezentkiewicz, 1896

Jan Turek, 1896
 Stefania Bialikiewicz, 1897
 Jadwiga Bialikiewicz, 1897
 Antoni Iseppi, 1898
 Leon Sternalski, 1898
 Julian Krókowski, 1898
 Blanka Jasińska, 1898
 Mieczysław Bobrzyński, 1899
 Michał Szefczyk, 1899
 Kazimierz Zajdzikowski, 1899
 Karol Haraschin, 1899
 Jan Dreziński, 1899
 Franciszek Chachlowski, 1899
 Ludwik Peszkowski, 1899
 Stanisław Tyc, 1899
 Mieczysław Gotkiewicz, 1900
 Jan Szpakowski, 1900

Studenci, uczniowie (w wyborze)

Tomasz z Widawy, 1520
 Stanisław Różanka
 Marcin z Bielska, 1532
 Jakub z Piotrkowa, 1549
 Maciej z Rawy, 1549
 Wojciech z Rawy, 1549
 Stanisław Duchnyk, 1551
 Banadyt ze Starej, 1552
 Wojciech Irzman, 1580
 Michał Benowski, 1819
 Kasper Fidziński, 1819
 Karol Gędziorski, 1819
 Wojciech Janowski, 1819
 Jan Jakubowski, 1819
 Kazimierz Kiciński, 1819
 Jan Krzykowski, 1819
 Marcin Kszakowski, 1819
 Jan Kanty Litwiński, 1819
 Frączkiewicz, 1873
 Alfred Weiss, 1878
 Ignacy Preiss, 1887
 Adolf Kizel, 1887
 ks. Bernard Kluzek, 1887
 Klemens Drozdowski, 1887
 Stanisław Rychlicki, 1899
 Franciszk Kopacz, 1896

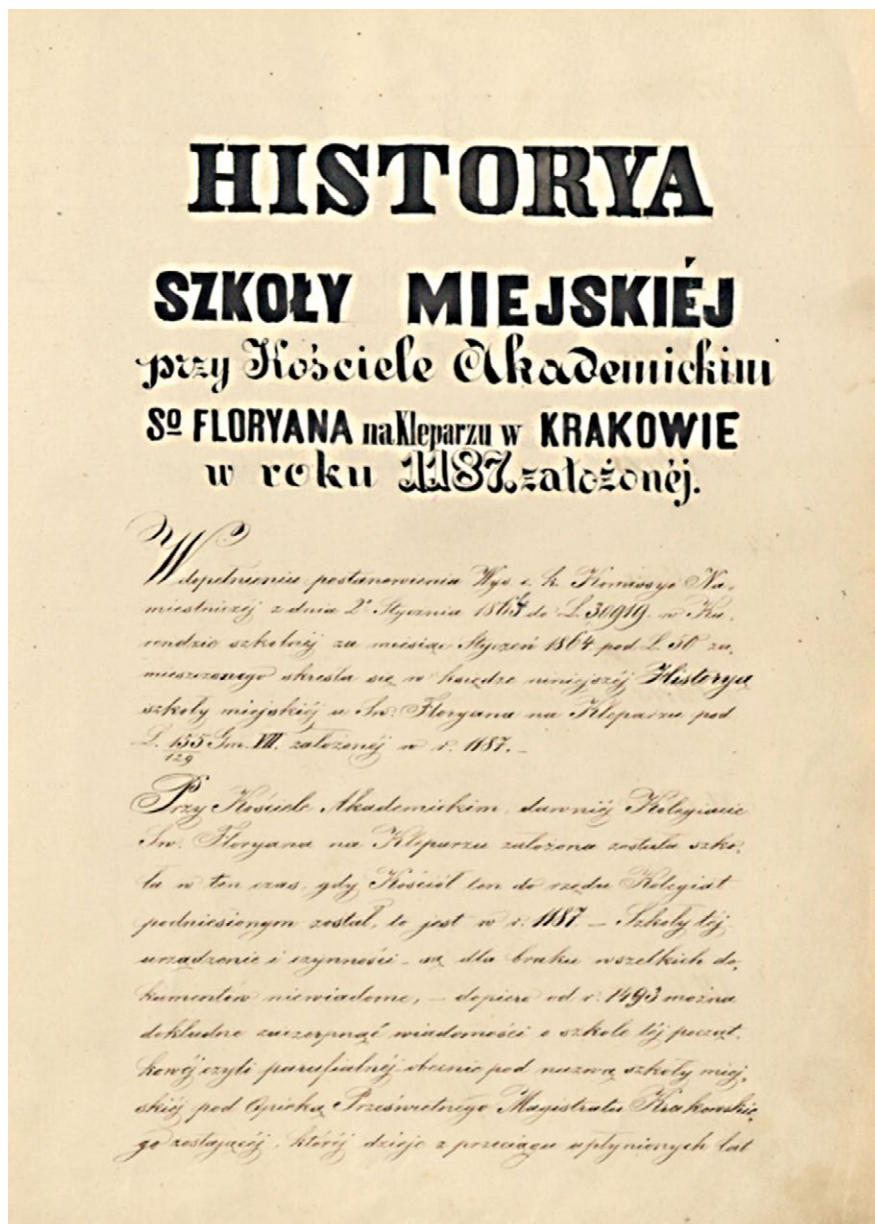
SZYMON K. KORDYLEWSKI, EWA ŚNIEŻYŃSKA-STOLOT

THE HISTORY OF THE CITY SCHOOL NEAR ACADEMIC CHURCH OF ST. FLORIAN IN KLEPARZ IN KRAKÓW, ESTABLISHED IN 1187 – THE UNDERRATED AND OVERLOOKED SCHOOL CHRONICLE

Key words: Kleparz, History of the St. Florian School, Tomasz Rudnicki, Aleksander Pająk

SUMMARY

This article discusses the underrated and overlooked chronicle called *The History of City School Near Academic Church of St. Florian...*, which was preserved in the Primary School nr 7 in Kraków on 8 Spasowskiego St. and found years ago in the school's collection by Szymon K. Kordylewski. Article is divided into: Introduction, The history of the parochial school of St. Florian, The iconography of the parochial school of St. Florian, The structure of the parochial school of St. Florian, The curriculum of the parochial school of St. Florian, The teachers, The teacher's salaries, The students, The pupils, The important events from the school's life and various initiatives. It contains an index of the teachers and students (in selection) as well as illustrations and photographs from family collections, since the ancestors of the authors of the article were teachers who also directed the school. The author of *The History of the City School...* is Tomasz Rudnicki, the teacher directing the school of St. Florian, who also transcribed a number of documents regarding the school and its teachers and pupils. The text was created between 1870 and 1871 commanded by the Governor's Commission [sic!] from January 2, 1864, announced in the School Circular. In the years 1873–1900 *The History of the City School...* was being supplemented on an ongoing basis on blank cards (p. 31–62, 91–109) by eight different people, among whom it was possible to identify, besides that of Tomasz Rudnicki (died 1882), the handwriting of the subsequent school principals: Aleksander Pająk (1834–1899) and Karol Drozdowski (1855–1923). The manuscript, presumably in 1900, was bound in leather in the bookbinding workshop of R.D. Horowitz in Kraków, with embossed, gold-plated inscription: The History of the School near St. Florian in Kleparz in Kraków. This manuscript is an important source for the history of primary schools in Kraków during the period of partitions as well as the history of education and the teacher's position.

II. 1. [Tomasz Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej*, rkps 1870–1900, s. 1. Szkoła Podstawowa nr 7 im. Wojska Polskiego, Kraków, ul. Spasowskiego 8 (fot. Sz.K. Kordylewski)

A.

ZAŁOŻENIE SZKOŁY.

Określ.

Książca św. Floryana na Kleparzu na-
leży do najstarszych i najstarszych świątyni
miasta Krakowa. Zbudowany w r.
1184 przez Szymonierza Sprawiedliwego,
Monarchę polskiego, i Jodocna Biskupa Kra-
kowskiego (Biskup Krombich polski, Sacerzewicz,
Historja Sacerdu polskiego pod tymże tytułem). Wskazanie
przez wspomnianego Biskupa podniesiony do rze-
du Kolegiat musiał mieć przy sobie szkołę,
szkoła ta była być ewangelij, w całym chrześcijaństwie
rozprzecz; ten wytytuł czasu, kilkadziesiąt parazy;
którem uległ ten biskup, wszelkie piśmienniczo-
ści, były zniszczone. Dopiero Jan Hugosz, Kano-
nik Krakowski spisując w r. 1440 wszelkie fono-
dwie katedra w dykcji Krakowskiej, w kuz-
dra tej; której tytuł „Liber Beneficiorum” wyraźnie
wspomina o szkole. — Szkola ta, przezafistona po-
czatkowa — obecnie pod nazwą szkoły miejskiej
jest opieka Przewidującego, Magistratu Krakowa.

II. 2. [Tomasz Rudnicki], *Historja Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej, rkps 1870–1900, s. 6. Szkoła Podstawowa nr 7, im. Wojska Polskiego, Kraków, ul. Spasowskiego 8 (fot. Sz.K. Kordylewski)*

Określenie II.

o zaprowadzeniu reformy w akademiach ^{Wła.}
krakowskiej, słowackiej, poprzednie między szkołą
a Uniwersytetem zupełnie zerwany został. Szkoła ta
alternie została na zmyczajną, gminną czyli mię,
choć szkołą, do której uczęszczać zaczęła drobna młodzież
z Kłeparzu na naukę elementarną czytania, pisania,
& rachunków i innych przedmiotów do pojęcia małych
literii zastosowanych, a nauczycielem od czasu był
ceterum świecki Tomasz Hrubkowski. — Szkoła
zaś męska ^{Floryana}, ale i owe 11000 Ryp. utracił, albowiem
Uniwersytet nie miał już żadnego tytułu do
wyższania w tej sumy.

Sobowierz Szkoła ^{Floryana} ^{Floryana} od
opłaty z ^{Floryana} kwoty 100 Ryp. go 12 corocznie
na mocy ordynacji ^{Floryana} ^{Floryana}
na cze nauczyciela wyznaczał się, mającej szkoła
kolem dekretu ^{Floryana} ^{Floryana} z dnia 18 Listo-
pada 1780 i zupełnie uwolnionym został. —

Ponieważ wszelkie wytkazy uczniów do tej szko-
ły uczęszczających od r. 1780 do r. 1796. — jak również
raporta o tej szkoła Akademii Krakowskiej szkoła,
dane przez Wydziałów ze strony Akademii delegowa-
nych, nie mniej wszelkie akta tej szkoły znajdują
się w. kielimnym gromadku w Warszawie które niemo usita,
na Uniwersytecie odebrany być nie mogły, przezto wszel-
kich wiadomości z powyższej szkoły nie jesteśmy
w stanie udzielić. —

II. 3. [Tomasz Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kłeparzu w Krakowie w roku 1187 założonej*, rkps 1870–1900, s. 9. Szkoła Podstawowa nr 7, im. Wojska Polskiego, Kraków, ul. Spasowskiego 8 (fot. Sz.K. Kordylewski)

Chre III.

a zarazem piernolnego c. k. Rządu austriackiego (1846-1869) Dyrektor szkoły głównej wydziałowej dozorca w szczególności nad poradkami szkół miejskich Krakowskich, a zarazem i innych szkół w obwodzie Krakowskim znajdujących się.

Sauwrypide wice szkół miejskich i wiejskich składali swoje raporty Dyrektorem szkół wydziałowej, a je opozadczony z nich wykaz zbiorowy wraz z swojemi uwagami przesyłali głównemu nadzorczy, za pośrednictwem urzędów obwodowych, który wstępnym przedstawił ich chętności, albo takowe sam zatwierdził, albo przedłożony interes do Wysokiego Sądowania z swoją opinią do rozstrzygnięcia i odwołania, wójdcy przedkładał.

Tym poradkami w powyższemu okresie rozdane były szkoły miejskie w Krakowie, a wice i szkoły parafialne u św. Floryana na Kleparzu; ale, jakże i te szkoły Dyrektor szkoły wydziałowej, w którym był w ostatnich latach P. Berski - wójt głównemu Nadzorczy - w którym był wówczas Maksimilian Wehl, pol. Nadzorca Subalterny i główny Inspektor szkół miejskich i wiejskich na całym Galicyi, rozkładał. - Skła- dani szeregowo do szkół parafialnych, św. Floryana sprawozdanie, chętności ta pisząca nie jest wiadoma, gdyż wszelkie akta do Archiwum głównego Lwowskiego odstawieniu zostały.

II. 4. [Tomasz Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej*, rkps 1870-1900, s. 10. Szkoła Podstawowa nr 7 im. Wojska Polskiego, Kraków, ul. Spasowskiego 8 (fot. Sz.K. Kordylewski)

Określ.

S a czasach *Historii Warszawskiej* (1809–1815) szkoła parafialna *S^o Floryana* była pod zwierzchnictwem bezpośrednim *Dozoru Głównego Departamentu Szkolnego*, a pośrednim *Dozoru Miejsowego* z *Florjana* jako przezydującego i z *Włodkowskiego* jako składającego się, a to ściślej do *Uchwały Rady Edukacyjnej w Poznaniu* rządowego *Departamentu Szkolnego* do wiadomości publicznej podawanych.

W powyższym okresie liczne były zmiany w urzędach, a to z powodu, że pensya ich stała się zbyt małą na skutkach dyplomatu do zakresu szkolnego należącego, które to skutki najniezwyklej do kręgu powiatowej, znowo nimi były, tak dalece, że były na ów czas niewygodne. Parassiewicz wielokrotnie pisał o wykreślowaniu tych skutków, – jak świadczą, np., rękopisy *Profekta Departamentu Szkolnego* z dnia 22^{go} Sierpnia 1813. do L. 7216. i *Prezydenta Municypalności* z dnia 6^{go} Lipca 1813. do L. 3334, tudzież *Prezesa*, *Dozoru Miejsowego* tej szkoły z dnia 6^{go} Lipca i 13^{go} Sierpnia 1813. do L. 2. 8. 3. –

II. 5. [Tomasz Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej*, rkps 1870–1900, s. II. Szkoła Podstawowa nr 7 im. Wojska Polskiego, Kraków, ul. Spasowskiego 8 (fot. Sz.K. Kordylewski)

Krzesi.

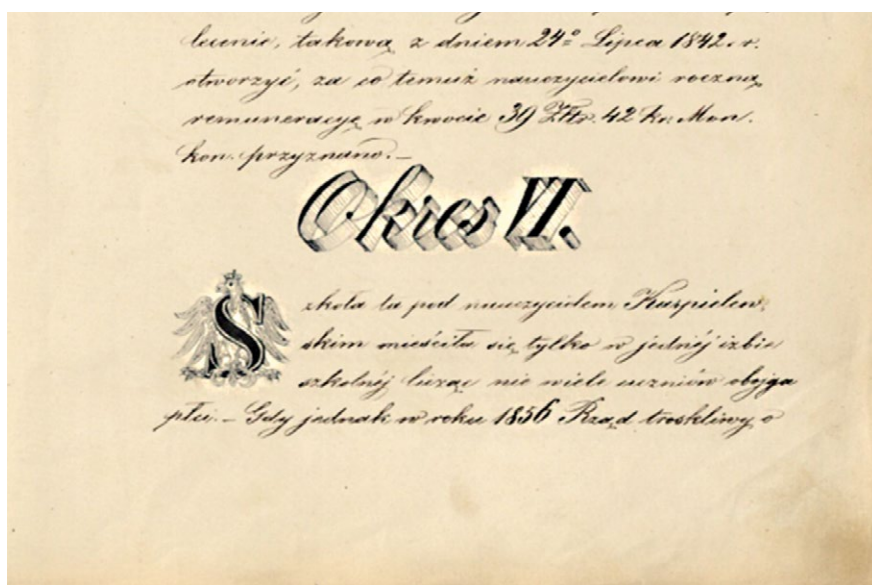

a exasim Włdr. M. Krakowa i Jego
Okręgu (1877-1898.) szkoła miejska po-
czatkowa na Kleparzu urządzona by-
ła tak, jak wszystkie inne szkoły w mieście i na
przedmieściach znajdujące się; to jest, według Statu-
tu z dnia 11° Sierpnia 1877. r. przez Komisya, organiza-
cyjną wydanego i w Dzienniku praw byłej Rzeczy-
pospolitej Krakowskiej do L. 1841 drukowan ogłoszo-
nego, który miał moc zobowiązującą aż do dnia
5° Października 1876. r. t. j. aż do chwili ustanowie-
nia Kuratorji Generalnej, insygnatów naukowych Włd.
M. Krakowa i Jego Okręgu.

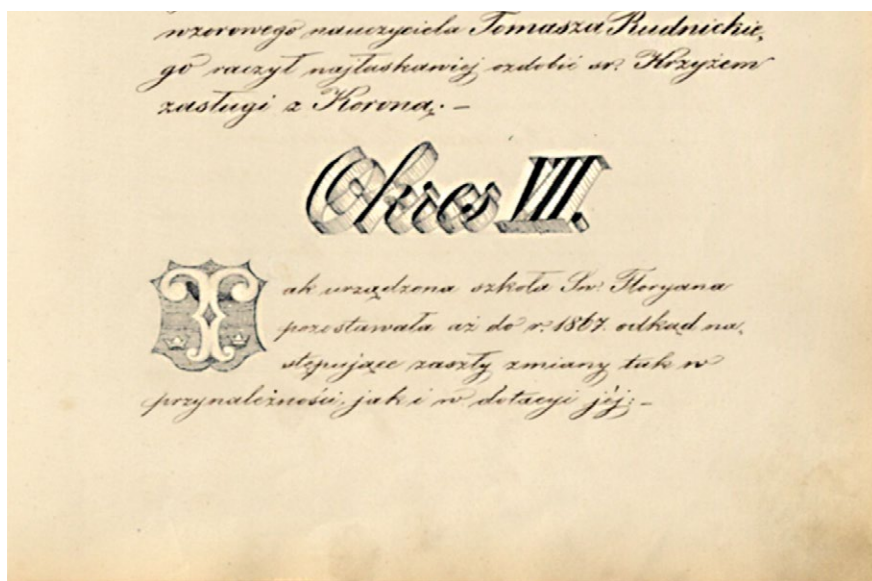
Wszystkie szkoły miejskie według warunków
Koronnego Statutu, tak, jak i wszystkie inne, były
pod opieką Rady Włdziej Uniwersytetu Jagielloń-
skiego i zarządowi Porow głównego szkół początko-
wych Włd. Krakowa i Jego Okręgu, który się składał
z następujących osób:

1. z jednego Prezesa Scholastyka przezydującego w Da-
zownie, którym był wówczas Pn. Wincenty Lurichski,
Archidjakoł Kościoła N. J. Maryi, mag. w literaturze
i w Naukach duchownych i cywilnych zastępcy;
2. z jednego Profesora Uniwersytetu delegowanego,
którym był wówczas Feliks Motowiski, a później
Kujetan Tujański;
3. z Puchłowa Lycum do. Arny, którym był Antoni Hlawa-
nowski;

II. 6. [Tomasz Rudnicki], *Historja Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej, rkps 1870-1900*, s. 13. Szkoła Podstawowa nr 7 im. Wojska Polskiego, Kraków, ul. Spasowskiego 8 (fot. Sz.K. Kordylewski)

II. 7. [Tomasz Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej*, rkps 1870–1900, s. 17. Szkoła Podstawowa nr 7 im. Wojska Polskiego, Kraków, ul. Spasowskiego 8 (fot. Sz.K. Kordylewski)

II. 8. [Tomasz Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej*, rkps 1870–1900, s. 25. Szkoła Podstawowa nr 7 im. Wojska Polskiego, Kraków, ul. Spasowskiego 8 (fot. Sz.K. Kordylewski)

 dnia 5° Maja 1872 r. w katolickim
 kościele parafialnym Sw. Floryana odbył się obiad poświęco-
 nia sztandaru szkolnego, którego
 fundatorem był Wielmożny Tomasz Rudnicki,
 który nauczył nawrócić tej szkoly wiele jej za-
 stuzony, od Szejjas. panujacego Mowarsky kraj.
 ziom zaslugi z korona, —
 Po odprawieniu mszy św. i spowiedznej przed wiedz.
 kim otworzon przez D. Wiel. Ks. Jozefa Wilczka
 K. K. K. przystapil wspomniany celebrant
 do odprawienia urocznego poświęcenia.

Uczestniczącymi sztandar przy tym uroczystym
 obrzędzie byli następujący:

1. Jadnie Wielmożny Stanisław z Mieroszowic
 Krabia Mieroszowski

Agnat wdyncji Mieroszowskiej, Kawaler c.k. or-
 dern ielicznej korony, wlościciel dobr ziemskich,
 Obywatel i Radea Miasta Krakowa, Marszałek
 powiatu Krakowskiego, Delegat Reprezentacji
 powiatowej i Zowst. Przewodniczącego w Radzie
 Szkolnej okręgu krakowskiego, Czlenk wielu
 Towarzystw krajowych i t. d. — i t. d.

2. Jadnie Wielmożna Helena z Sierakowskich
 Krabina Kusarzewska

3. Włascicielka dobr ziemskich, Dama Orderu Krzyża Gwiazdy.
4. Wł^o Michał Schmidt starszy Radca Mag. kr. g. w Krakowie.
5. Wł^o Ekteta z Mullerów Ciel, wlościenka Budowianego.
6. Wł^o Adolf Aleksandrowicz Obywatel i Radca Miasta Krak.
7. Wł^o Kipolit Seredynski Inspektor szkol. Okr. Krakowskiego
 Czlenk Rady Szk. Okr. i wielu Towarzystw kraj. etc. etc.
8. Wł^o Karwera z Majewskich Kasińska małżonka Wł^o K.
 Zarzyci i Profesora Gimnazjum w St. Łony w Krakowie.
9. Wł^o Władysław Wiedziadecki Dyr. Tow. wzaj. ubezpieczeń.
10. Wł^o Kornelia z Kiechanyczk małżonka c.k.
 Kapłana 20 pułku i Komendantu transport. zbrojeni.
11. J. Wł^o Sobiesław Krabia Mieroszowski
12. J. Wł^o Jadwiga Krabina Kusarzewska

II. 9. [Tomasz Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej*, rkps 1870–1900, s. 33. Szkoła Podstawowa nr 7 im. Wojska Polskiego, Kraków, ul. Spasowskiego 8 (fot. Sz.K. Kordylewski)

Uroczystości w szkole miejskiej a sw.
Floryana na Kleparzu w Krakowie
na pamiątkę czterechsetletniego obchodu
urodzin Mikotaja Kopernika w dniu 18. i 19.
Lutego 1873. r.

Towarzystwo dziad Mikotaja Kopernika byłt
zdywulcem Krakowskim a zwtaszcza przednio,
sioła Kleparza, — jak to w hoizgach grodzkich mie-
sta Krakowa czyli miesta — postanowili nauczy-
ciele szkoły miejskiej na Kleparzu dzień urodzin
Mikotaja Kopernika obchodzić uroczystie, aby
uczci pamięć tak swojij familii, która była
szkła tegoż przedmieszka, jako też i tego, który
szkłał tajemnicę świata.

Przedtórny szkłał sw. Floryana P. Rudnicki
nie szczędząc trudów, kosztów i zabiegów przygo-
wit wszystko, co się mogło przyczynić do chw-
zatego wystąpienia i uswięcenia tej uro-
czystości; to też szkłał sw. Floryan z pomie-
dy innych szkłał porządkowych najwspanial-
sij uczyć czterechsetną rocznicę urodzin sta-
noga ziemka Mikotaja Kopernika.

Cały dom szkolny ozdobył w wieńce
z galezami drzew szepilkowych, na których
powiewały chorągiewki w kolorach narodo-
wych, sprawiał przyjemny widok. Wcześ-

II. 10. [Tomasz Rudnicki], *Historia Szkoły Miejskiej przy Kościele Akademickim S^o Floryana na Kleparzu w Krakowie w roku 1187 założonej*, rkps 1870–1900, s. 36. Szkoła Podstawowa nr 7 im. Wojska Polskiego, Kraków, ul. Spasowskiego 8 (fot. Sz.K. Kordylewski)

drzewi, wybudowane ganiki drewniane, na byt, z okłama z kłębnych posadza, drzewi do
wychodków. Roboty te wykonano w lutym i marcu 1887. Nie tym sposobem nie zapobie-
żone rozchodzeniu się nieprzyjemnej woni, gdyż takora dają się czuć wytki przy
zmianie powietrza, chociaż mi tak ja k przetrwa.

ROK 1887.

kt. przegnalny, jaki odbył się z powodu
opuszczających tę szkołę z awansem
dwóch nauczycieli należy również
jak i inne wyżej przytoczone fakta
do doniesionych wypadków, który z powodu niezwykłego, a prawdziwego żalu dzieci
za ich nauczycielami wychowawcami, godnym jest do wpisania w tę księgę. —

Wymi nauczycielami opuszczającymi z polecenia Wysokiej Władzy w połowie
roku szkolnego lutym zażądano: 1. S. S. Bałcarczyk Href i Dziurkowski Ludwik;
pierwszy w skutek awansu i zastąpił nominacji na dyrektora, drugi na cze-
stego nauczyciela, objął dla 11^{ty} szkoły na Dąbrowce. —

Przegnalna ta uroczystość rozstrzygnięcia, zarządzona przez pana Aleksandra
Sajaka, dyrektora lutejskiej szkoły, odbyła się po 11^{ty} godzinie przedpołudniem
w domu 5 lutego. —

W przystrojonej sali zgromadziło się uczniowie klasy III i IV^{ty} jako wychowawcy
wymienionych, po co szlachetni przybywających nauczycieli i oczekiwali ich
z prawdziwym smutkiem. — Pan dyrektor Sajak Aleksander z ksi.
halecheta Stachowicz. Pan wprowadzili dotychczas panów, za których przy-
było całe uzupełniające Grono nauczycieli lutejskiej szkoły a mianowicie: pp.
Klimonda Somaś, Rudnicki Maryan, Siergiej Konstanty i Sier.
Kowski Julian. — Opierano był także p. Hannytkiewicz Edward,
który wskutek rozporządzenia z k. Rady szkolnej Okr. miejskiej, objął następną

E.6.

I. NAUCZYCIEL SAMODZIELNY.

1. Zajączkowski

1. Banasiewicz Marcin od r. 1813 do 1819
Kierze wycozały jego nominacji
nie wiadomo.

Donosić, Marcin był w r. 1813
nauzcycielem klasycznym w szkole
w Kiejkach w parochii św. Józefa
w Krakowie. W r. 1814 został
nominowany do szkoły w Kiejkach
w parochii św. Józefa. W r. 1815
został przeniesiony do szkoły w
Kiejkach w parochii św. Józefa.
W r. 1816 został przeniesiony do
szkoly w Kiejkach w parochii
św. Józefa. W r. 1817 został
przeniesiony do szkoły w Kiejkach
w parochii św. Józefa. W r. 1818
został przeniesiony do szkoły w
Kiejkach w parochii św. Józefa.
W r. 1819 został przeniesiony do
szkoly w Kiejkach w parochii
św. Józefa.

2. Skaradkiewicz Franciszek od r. 1819. do
1821 nominacja jego nie jest wie-
doma.

3. Szarpielewicz Marcin od r. 1821 do 1838.
nominacja jego nie wiadoma
otrzymał Emerytury w r. 1838.

4. Rudnicki Tomasz nauczyciel dyrygujący, po-
siadacz sr. Władysława Sztuki
z Kierze. Był poprzednio
nauczycielem tego wydziału
w Galicji przez lat 19. Na
posady tej powołany przez Wpł
Wład krajowy Depretom z dn.
26 czerwca 1838. L. 13170.

W roku 1839 otrzymał od władz
państwowych w w roku 1838 prze-
mianowany jako kierownik szkoły na
miejscu dotychczasowym w Kiejkach
z K. Rady d. 18. Maj 2 dn. 26 Grudnia
1838 r. L. 12181. Kwarta dnia 19 grudnia
1838 za służby skarbowe.

5. Balcarczyk Józef, zamianowany wydziałem Kierze
ok. Rady szkol. obieg. tymczasowym kierowni-
kiem szkoły, objął obowiązki d. 1 stycz. 1838
pełnił z do dnia 31 sierpnia 1838 na mocy wyz.
o. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 26 wrz. 1838. L. 13170.
zamianowany z dnia 19 stycznia 1837 do 1. za-
mianowany z K. Rady szkolnej krajowej Kierze z dnia
21 wrz. na dowożenie, w dniu 1. lutego.

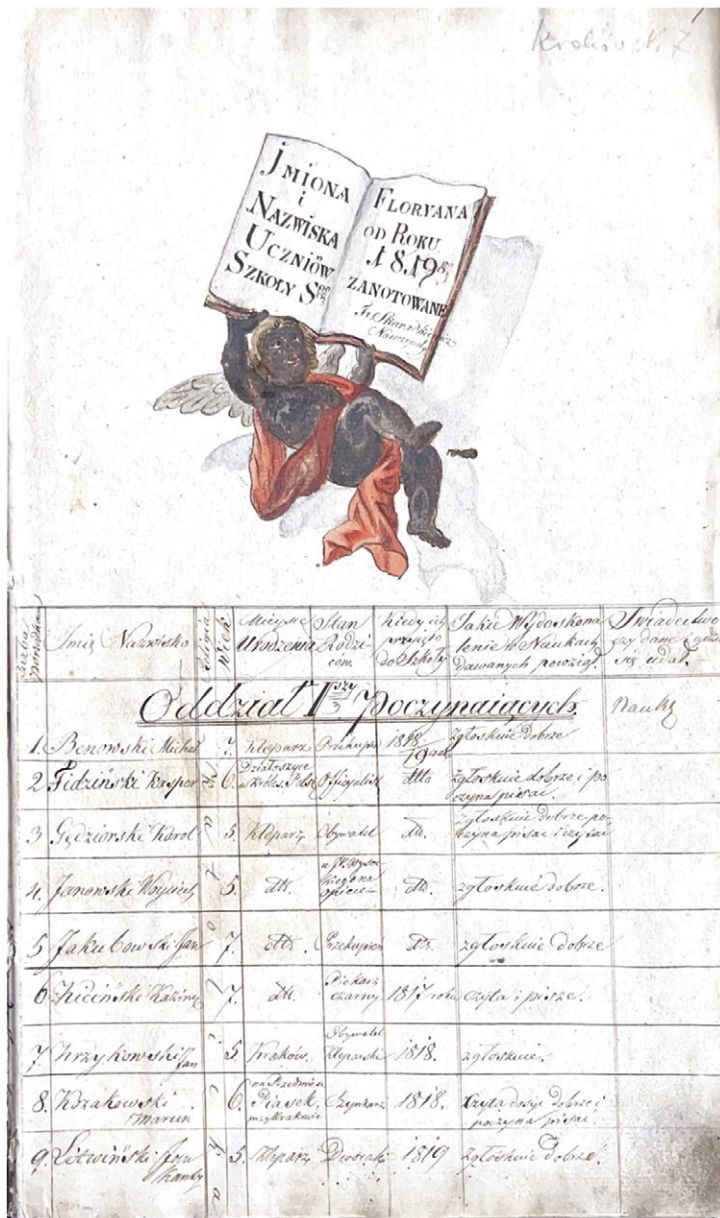
II. 13. Jan Trycjusz, *Święty Florian*, 1686, Kraków. Fragment obrazu z widokiem kościoła św. Floriana i budynku szkoły (wg Z. Beiersdorf, *Kleparz. Przemiany struktury przestrzennej i urbanistycznej*, [w:] *Miasto bez murów. W 650. rocznicę lokacji Kleparza (1366–2016)*, Kraków 2016, t. I, s. 49)

II. 14. Maksymilian Cercha, *Widok kościoła St. Florjana na Kleparzu w Krakowie*, rysunek, pierwsza połowa XIX wieku. Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. B-III-49-1 (fot. E. Śnieżyńska-Stolot)

II. 15. Maksymilian Cercha, *Kościół św. Floriana*, akwarela, 1883. Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. B II 56 (fot. Archiwum Narodowe)

II. 16. Franciszek Skaradkiewicz, *Imiona i nazwiska uczniów szkoły S^{go} Floryana od Roku 1819 zanotowane*, s. 1, akwarela. Szkoła Podstawowa nr 7 im. Wojska Polskiego, Kraków, ul. Spasowskiego 8 (fot. Sz.K. Kordylewski)

II. 17. Szkoła Miejska im. św. Floriana, Kraków, pl. Matejki II, projekt arch. Macieja Moraczewskiego, 1878 (fot. Ignacy Krieger, przed 1889, wg Z. Beiersdorf, *Kleparz. Przemiany struktury przestrzennej i urbanistycznej*, [w:] *Miasto bez murów. W 650. rocznicę lokacji Kleparza (1366–2016)*, Kraków 2016, t. I, s. 64)

II. 18. Szkoła Miejska im. św. Floriana, Kraków, pl. Matejki 11. Aleksander Pająk, dyrektor szkoły, ze swoją klasą (fot. Roman Tomaszczyk, 1887, zbiory rodzinne)

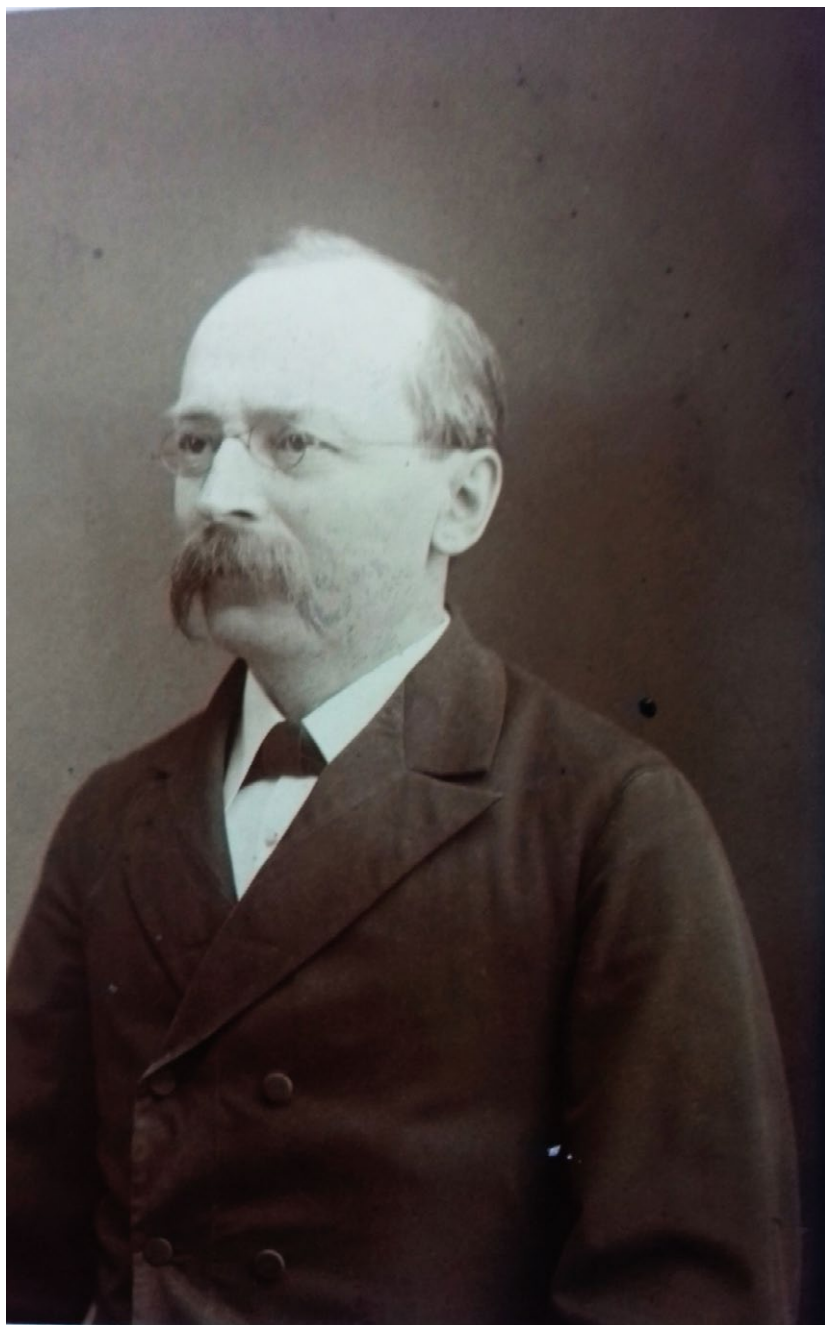
II. 19. Szkoła Miejska im. św. Floriana, Kraków, pl. Matejki 11. Klasa, do której uczęszczali Józef i Łukasz Kruczkowscy. Nauczyciele szkoły – od lewej siedzą: ks. Jan Stachowicz i Aleksander Pająk (dyrektor szkoły), stoją: Ludwik Peszkowski i Józef Balcarczyk (fot. Roman Tomaszczyk, 1887. Sztambuch rodzinny Józefa i Łukasza Kruczkowskich, Biblioteka PAU i PAN, Zbiory Specjalne, rkps 7988, k. 12)

II. 20. Szkoła Miejska im. św. Floriana, Kraków, pl. Matejki II. Nauczyciele szkoły – siedzą od lewej: Józef Balcarczyk, ks. Jan Stankiewicz, Aleksander Pająk (dyrektor szkoły), Tomasz Klimonda, Ludwik Peszkowski (fot. Roman Tomaszczyk, 1887, zbiory rodzinne)

II. 21. Szkoła św. Jana Kantego, Kraków, ul. Smoleńsk. Od lewej siedzi Julian Maciołowski, przy stoliku trzeci Maksymilian Cercha, oparty o biurko stoi Aleksander Pająk (fot. A. Szubert, po 1873, zbiory rodzinne)

II. 22. Aleksander Pająk, dyrektor Szkoły Miejskiej im. św. Floriana, Kraków, pl. Matejki 11
(fot. W. Nawojemski, zbiory rodzinne)